

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstoogmerk

Versijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 1.000 fr. per jaar

Postrekening nr. 3185.22

Beheer en Redaktie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel

PRODUKTENAANSPRAKELIJKHEID

Rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van 8 december 1972
door Mr. August DE RIDDER

In de maand augustus 1972 stierven in Frankrijk 27 baby's tengevolge van een hersenvliesontsteking. Sensatietitels in de kranten — paniek onder de bevolking. Een ogenschijnlijk onschuldig produkt : talkpoeder was er de oorzaak van. Volgens de Franse Minister van Volksgezondheid, de Heer Jean Foyer, zou het gaan om een fabrieksfout tengevolge van een menselijke vergissing.

Regelmatig vindt men in de krant het relaas van ongevallen die veroorzaakt worden door gebreken van produkten die in de handel worden gebracht.

In Groot-Brittannië werden 4.000 mensen vergiftigd waarvan er 300 stierven. Men noemde dat het arsenicumdrama van Bristol. De oorzaak was dat men glucose had verkregen uit onzuiver zwavelzuur en deze glucose had de fabrikant bij het bier gevoegd.

In Marokko (1961) verwekken vervalste oliën de dood of verlamming van 10.000 mensen. Men had namelijk 25.000 liters motorspoelolie vermengd met aardnoten- en olijfolie.

In 1951 te Pont-Saint-Esprit in Frankrijk : weder veroorzaakt het verbruiken van een ogenschijnlijk onschuldig produkt, nl. brood, een drama.

Men had de graangewassen bespoten met een bepaalde pesticide, die echter zo intensief gevaarlijk was dat de sporen nog overbleven in het brood. Resultaat : 5 doden, 230 zwaar vergiftigden, waarvan velen acuut krankzinnig werden.

Een slechte samenstelling van de Beaumal kinderpoeier veroorzaakt in Frankrijk in 1959 de dood van 73 kinderen.

In 1958 in de Verenigde Staten liepen 77 personen kinderverlamming op nadat zij ingespoten waren met een serum dat hen tegen de kinderverlamming moest beschermen.

In 1958 breekt te Osnabrück en omgeving een epide-

mie uit. Duizenden personen werden aangetast door een vreemde huidaandoening, die men de blaasjesziekte is gaan noemen.

De oorzaak was uiterst banaal : de huismoeders hadden er zich reeds herhaalde malen over beklaagd dat margarine nogal spatte bij het bakken. Om nu het spatten te verminderen, had de fabrikant een bijprodukt gevoegd bij de margarine met het bekende gevolg.

Wanneer men nu in 1960 te Rotterdam eveneens deze blaasjesziekte ziet verschijnen (100.000 personen werden aangetast en 4 sterfgevallen genoteerd) werd men getroffen door de verwantschap met de « Osnabrückse Krankheit ».

En inderdaad : men vond hetzelfde bijprodukt in de Planta margarine (rode verpakking).

Dit heeft aan de Unilever Trust vele miljoenen gulden gekost.

Tenslotte wil ik nog even verwijzen naar het Softenon-drama. In 1960 brengt de Duitse firme Grünenthal een produkt tegen zwangerschapsonpasselijkheden op de markt.

In Duitsland noemde men het Contergan, in België Softenon en in Engeland Thalidomide.

De tragische gevolgen van dit produkt zijn door iedereen bekend ⁽¹⁾.

De meeste ongevallen zijn echter niet zo spektakulair en beroeren dan ook minder de openbare opinie. Dit betekent echter niet dat ze minder belangrijk zijn.

Hoeveel ongevallen werden er niet veroorzaakt door ontplofende flessen en spuitbussen ? Hoeveel verkeersongevallen werden er niet veroorzaakt te wijten aan fabrieksfouten van autovoertuigen ?

Dat de produktenschade in de geïndustrialiseerde landen steeds meer een belangrijke rol gaat spelen moge nog blijken uit enkele Amerikaanse gegevens.

Men schat dat in Amerika jaarlijks ongeveer 20 miljoen mensen schade lijden veroorzaakt door produkten. Bij deze ongevallen verliezen 30.000 mensen het leven, terwijl 110.000 mensen min of meer ernstige verwondingen oplopen.

De jaarlijkse schade wordt op vijf miljard dollar geraamd. 70 % van deze schadegevallen zijn te wijten aan conceptie-, fabrikage- of controlefouten⁽²⁾.

De aanwending van nieuwsoortige grondstoffen verhoogt het gevaarlijk karakter van talrijke moderne verbruiks-goederen die bovendien omwille van de serieproductie een veel grotere verspreiding kennen dan voorheen. De meeste produkten zijn thans in het bereik van iedereen.

De kansen op schade zijn daardoor aanzienlijk verhoogd. Deze schade kan direkt zijn wanneer een ondeugdelijk produkt wordt geleverd: de koper bekomt niet wat hij wenst te verkrijgen. De schade is dan beperkt tot de waarde van de zaak zelf.

Maar de schade kan veel groter zijn en veel verder gaan: de gezondheid of de eigendom van de koper of van derden kan er onder lijden.

Globaal gezien kan men naargelang de oorsprong van de schade vier typegroepen van produktschade onderscheiden: ⁽³⁾

1. Schade die voortvloeit uit conceptiefouten: er werd door de fabrikant een fout of fouten gemaakt in de conceptie van het produkt of in de keuze van de aangewende stoffen.

2. Schade die voortkomt uit fabrikage- of controlefouten.

In tegenstelling met conceptiefouten die gans de reeks produkten aantasten, staan we hier voor 1 produkt in een ganse reeks, dat aangetast is door een gebrek en door de controle niet werd ondervangen.

3. De schade kan ook het gevolg zijn van een gebrekkige voorlichting, hetgeen leidt tot een verkeerd gebruik van een deugdelijk produkt.

4. Tenslotte komen we tot de laatste en ook meest delicate groep: schade die te wijten is aan factoren die in de huidige stand van de wetenschap onbekend en dus onvoorziën zijn.

Het spreekt vanzelf dat alles dient in het werk gesteld teneinde deze ongevallen te voorkomen. Niet alleen de fabrikanten maar ook de overheid en de verbruikersorganisaties hebben ieder een belangrijke rol te spelen, om de ongevallen tot een minimum te herleiden.

Vooraf voor de verbruikersorganisaties is hier een belangrijke rol weggelegd. Het is geenszins mijn bedoeling U de geschiedenis te vertellen van het ontstaan van deze organisaties. Ik wens nochtans even de naam van de Amerikaanse advocaat Ralph Nader te vernoemen. Hij bracht het levend bewijs dat een dynamische aanpak van de zaken tot buitengewone resultaten kan leiden. Door zijn boek «Unsafe at any Speed» heeft hij de stoot gegeven voor meer veiligheid van de auto's, wagens die opgevat werden zonder rekening te houden met de veiligheid van bestuurders en passagiers. Hij heeft de autofabrikanten ertoe gedwongen meer en meer aandacht te gaan schenken aan het tevoren volledig verwaarloosd element: veiligheid. De Europese automobilist plukt trouwens heden de vruchten van deze aktie. Met behulp van een legertje medewerkers voerde hij nog ophefmakende akties tegen schadelijke stralingen, giftige toevoegsels, vleesprodukten met twijfelachtige hygiëne, gevaarlijk speelgoed, enz...

Door wetenschappelijk gefundeerde en objektieve controles kunnen de verbruikersorganisaties veel bijdragen om produktschade te voorkomen. Een ruime financiële steun zou hun moeten toelaten deze belangrijke taak behoorlijk te vervullen.

Het produktenrisico zal steeds bestaan: maar tengevolge van de massafabrikage en de hiermede verbonden serie-

risico's is het noodzakelijk na te gaan op welke manier de konsumentengemeenschap het best wordt beschermd.

De beveiliging kan zich situeren op drie niveaus:

1. de kontraktuele aansprakelijkheid van de verkoper. Hier wordt het bestaan van een geldig kontrakt verondersteld. Uiteraard zal alleen de koper een beroep kunnen doen op de kontraktuele oplossing, behoudens in zeer uitzonderlijke gevallen zoals we verder zullen zien. Principeel blijft een derde — hij weze gebruiker, verbruiker of eenvoudig derde — volledig vreemd aan de overeenkomsten gesloten tussen de fabrikant-verkoper en de koper.

2. Deliktuele aansprakelijkheid.

Ieder derde zal in geval van schade tengevolge van een ondeugdelijk produkt aangewezen zijn op de deliktuele of aquilische oplossing waar steeds de bewijsmoeilijkheden van de fout zullen voorkomen.

3. Schuldloze aansprakelijkheid.

De huidige tendens schijnt wel te zijn om met bepaalde restrikties een aansprakelijkheid zonder fout in hoofde van de fabrikant-verkoper voorop te zetten.

In het licht van deze drie vormen van aansprakelijkheid zal ik thans pogen een overzicht te geven van de oplossing voorgestaan in het Frans, het Belgisch, het Duits en het Amerikaans recht.

1. Kontraktuele aansprakelijkheid van de verkoper.

Het Burgerlijk Wetboek regelt gans deze materie in negen artikels. (Artikels 1646 t/m 1649 B.W.)

Het systeem is uiterst eenvoudig maar ook zeer archaisch en voldoet geenszins meer aan de huidige evolutie.

Eens dat de koper de verkochte zaak heeft aanvaard, kan de verkoper niet meer aansprakelijk worden gesteld voor de schade veroorzaakt door een zichtbaar gebrek⁽⁴⁾. Men veronderstelt dat de koper de gekochte zaak heeft onderzocht en dat hij had moeten protesteren indien er een zichtbaar gebrek was.

De aanvaarding door de koper van de verkochte zaak dekt niet de verborgen gebreken die hij niet kende⁽⁵⁾.

De verkoper is gehouden tot vrijwaring van de verborgen gebreken van de verkochte zaak die deze ongeschikt maken tot het gebruik waartoe men ze bestemt of die het gebruik zodanig verminderen dat de koper, indien hij de gebreken gekend had, de zaak niet of slechts voor een mindere prijs zou hebben gekocht⁽⁶⁾.

Wat kan de koper doen?

In geval van verborgen gebreken heeft de koper de keuze:

— ofwel de zaak teruggeven en terugbetaling vragen van de prijs;

— ofwel de zaak behouden en terugbetaling eisen van een gedeelte van de prijs.

Voor het bestaan van de aansprakelijkheid heeft het geen belang dat de verkoper zelf het verborgen gebrek al of niet kende. Hij moet instaan zowel voor de verborgen gebreken die hij kende als voor deze die hij niet kende, tenzij hij bedongen heeft dat hij tot geen vrijwaring zal gehouden zijn.

Wat de omvang van de aansprakelijkheid betreft, is het echter wel belangrijk te weten of de verkoper op de hoogte was of niet.

Inderdaad:

— kende de verkoper de verborgen gebreken dan moet hij niet alleen de ontvangen prijs terugbetalen maar bovendien alle schade aan de koper vergoeden⁽⁷⁾.

— kende de verkoper de verborgen gebreken niet, dan moet hij de prijs terugbetalen en de koper vergoeden voor de kosten die door de koop werden veroorzaakt⁽⁸⁾.

Het al of niet kennen van de gebreken heeft eveneens invloed op de geldigheid van de clausules tot vrijstelling of beperking van de aansprakelijkheid.

Inderdaad kan de verkoper te goeder trouw bedingen dat hij tot geen vrijwaring voor verborgen gebreken zal gehouden zijn. Hetgeen impliceert dat de verkoper die kennis had van de verborgen gebreken dit niet kan, of althans dat de clausules waarbij een volledige uitsluiting van de aansprakelijkheid zal worden bedongen, ongeldig zullen zijn⁽⁹⁾.

Men kan zich terecht de vraag stellen of het wettelijk systeem zoals omschreven in het Burgerlijk Wetboek voldoende bescherming biedt aan de koper?

Het antwoord kan niet anders zijn dan negatief. Inderdaad:

— Een algemene regel in ons recht bepaalt dat de goede trouw steeds wordt vermoed en dat hij, die zich op kwade trouw beroept, die moet bewijzen⁽¹⁰⁾.

— De koper zal het in de praktijk zeer moeilijk hebben de kwade trouw van de verkoper te bewijzen.

— Dit zou betekenen dat de verkoper in het algemeen slechts veroordeeld zou kunnen worden tot terugbetaling of vermindering van de koopprijs en eventueel tot vergoeding van de kosten die werden veroorzaakt.

De rechtspraak en rechtsleer hebben naar middelen gezocht om de zeer gunstige positie van de fabrikant-beroepswederverkoper in te perken.

De oplossing werd gezocht in twee richtingen:

— enerzijds door het invoeren van een vermoeden van kwade trouw in hoofde van de fabrikant en de beroeps-handelaar;

— anderzijds door een ruime interpretatie van de term « les frais occasionnés par la vente ».

1. Frankrijk.

De Franse rechtspraak heeft een uiterst doorgedreven standpunt ingenomen wat betreft het vermoeden van kwade trouw. Inderdaad is zij van oordeel dat er een vermoeden bestaat dat de fabrikant en de professionele verkoper de verborgen gebreken kennen en dat het gaat om een *onweerlegbaar* vermoeden⁽¹¹⁾.

Dit brengt mee:

— Dat de professionele verkoper zelfs het recht niet heeft te bewijzen dat hij te goeder trouw was;

— Dat de vrijwaringsplicht steeds de ruimste zal zijn.

— Dat de beroepsverkoper zijn aansprakelijkheid jegens de koper niet kan weg stipuleren.

Er wordt dus een veel ruimere bescherming aan de koper verstrekt dan oorspronkelijk in de Code Civil was voorzien.

Wat de omvang van de schadeloosstelling betreft wordt een ruime interpretatie gegeven aan het begrip: « door de koop veroorzaakte kosten », zodanig dat de omvang van de aansprakelijkheid van een verkoper te goeder trouw (niet-professionele verkoper) bijna even groot is als die van de verkoper te kwader trouw. Alleen voor de gederfde winst zou hij niet moeten instaan.

Het Franse Hof van Cassatie schijnt geneigd te zijn deze zeer extensieve interpretatie terug in vraag te stellen⁽¹²⁾.

2. België.

De Belgische rechtspraak heeft eveneens een vermoeden van kwade trouw, m.a.w. een vermoeden van kennis van de verborgen gebreken vooropgesteld in hoofde van de professionele verkoper.

Maar ze is niet zo ver gegaan als de Franse rechtspraak. Het vermoeden blijft weerlegbaar. De verkoper mag bewijzen dat het hem absoluut onmogelijk was het

gebrek te ontdekken, m.a.w. de beroepsverkoper moet bewijzen dat zijn onwetendheid niet aan zijn fout is te wijten; hij moet alle mogelijke voorzorgsmaatregelen nemen⁽¹³⁾.

Het zal vooral voor de fabrikant zeer moeilijk zijn om dit tegenbewijs te leveren, hetgeen als direkt gevolg heeft dat hij zijn aansprakelijkheid niet kan weg stipuleren.

Wat de omvang van de aansprakelijkheid betreft, gaat de Belgische rechtspraak minder ver en blijft zij dichter bij art. 1646 B.W. wat de kosten betreft die moeten vergoed worden door de verkoper die te goeder trouw is.

Een zeer belangrijk verschilpunt met het Franse recht is de mogelijkheid van de koper om een beroep te doen op de regelen van de deliktuele aansprakelijkheid⁽¹⁴⁾. In Frankrijk wordt een strenge scheiding gemaakt tussen de kontraktuele aansprakelijkheid en de deliktuele aansprakelijkheid. De kumulatie van deze twee soorten aansprakelijkheden wordt uitdrukkelijk door het Franse Hof van Cassatie uitgesloten⁽¹⁵⁾.

Staat men in kontraktuele verhouding met de verkoper dan moet men zich houden aan de regelen van de kontraktuele aansprakelijkheid.

Welnu, het kan voor de koper zeer belangrijk zijn om een beroep te kunnen doen op de regelen van de deliktuele aansprakelijkheid voornamelijk om de korte verjaringstermijn bepaald bij artikel 1648 B.W. te ontlopen.

Een laatste opmerking geldt de mogelijkheid van regres voor de verkoper die zich zal keren tegen zijn eigen verkoper en zo voort tot bij de fabrikant. Zowel in België als in Frankrijk aanvaardt de rechtspraak dat de koper « par économie de procédure » een rechtstreekse eis ex contractu kan instellen tegen de eerste verkoper⁽¹⁶⁾. De rechtspraak gaat nog verder: een fiktieve overdracht van het eisrecht van de vorige kopers tegenover hun verkoper gaat met de verkochte zaak mee, zodat de koper een rechtstreekse vordering heeft tegenover de vorige verkoper zelfs wanneer hij het niet kan tegen zijn eigen verkoper die bv. geen professionele verkoper is en het vermoeden van kennis niet tegen zich heeft.

Het is nochtans nuttig het standpunt van het Hof van Cassatie betreffende de aansprakelijkheid van de fabrikant te vergelijken met de aansprakelijkheid van de bewaker van de zaak.

Arrest van het Hof van Cassatie 6.10.1961.

Op 13 maart 1951 gebeurde een ongeval in de vismijn te Zeebrugge, toebehorend aan de stad Brugge.

De zware schuifpoort van de vismijn werd weerhouden door een ketting. Tengevolge van een breuk in de ketting stort de poort neer en een douanier wordt gekwetst.

De stad Brugge werd gedagvaard in haar hoedanigheid van bewaker van de zaak. De aannemer, de verkoper van de poort en de fabrikant van de ketting worden inzake geroepen.

In zijn conclusie stipt advocaat-generaal Dumon aan dat het Hof van Cassatie sedert 1945 geen gelegenheid meer had gekregen om op dit probleem terug te komen.

— Fabrikant van de ketting:

« Overwegende dat een onoverkomelijke onwetendheid van de fabrikant omtrent het bestaan van het gebrek de verkoper vrijstelt van de verplichting jegens de koper.

— Bewaker van de zaak:

Aanlegger moet alleen bewijzen dat de verwerende partij een zaak aangetast door een gebrek onder haar bewaking heeft, dat aanlegger schade heeft geleden en dat er een causaal verband is.

« Dat ult dergelijk bewijs een vermoeden van fout ten laste van verweerder wordt afgeleid waarvan hij zich niet kan ontlasten tenzij hij het bewijs levert van een vreemde oorzaak nl. toeval - overmacht - daad van een derde.

Dat het niet dienend is dat een normaal, zelfs grondig onderzoek van de zaak niet tot het ontdekken van het gebrek kon leiden.

Dat zelfs de onoverwinnelijke onwetendheid omtrent het gebrek in hoofde van hem, die de zaak onder zijn bewaking heeft, deze van zijn verantwoordelijkheid niet kan vrijstellen. »

Het arrest van het Hof van Beroep te Gent had desbetreffende zelfs aangestipt dat : het gebrek niet kon worden bespeurd, het was onzichtbaar en kon door de bestaande menselijke middelen niet worden vastgesteld.

Vergelijkte men hiermee de uitspraak van het Hof van Beroep te Brussel dd. 16.3.1972 :

Een handelaar verkoopt garagepoorten aan een partikulier. De aluminiumprofielen van deze garagepoorten moesten behandeld worden tegen roestvorming en kleurverandering.

De handelaar doet hiertoe beroep op een andere firma. Na korte tijd stelt men roestvorming vast.

De eigenaar dagvaardt de constructeur der poorten in verbreking van het kontrakt en een schadevergoeding van 50.000 fr. De deskundige stelt een zwaar gebrek in de poorten vast. De Rechtbank van koophandel spreekt de verbreking uit met 25.000 fr. schadevergoeding.

Arrest van het Hof : bevestigde de verbreking en terugbetaling van de prijs maar verwerpt de schadevergoeding.

« Aangezien appellant, constructeur der poorten, de anodisatie blijkens voorgelegde stukken, liet verrichten door een gespecialiseerde firma en niet blijkt dat appellant het gebrek had kunnen kennen, zodat geen kwade trouw in zijn hoofde kan worden weerhouden en hij niet kan worden aangesproken voor schadevergoeding. »

Het standpunt ingenomen door het Hof van Cassatie betreffende de aansprakelijkheid van de bewaker van de zaak is te drakonisch in vergelijking met de aansprakelijkheid van de fabrikant.

Men kan moeilijk begrijpen dat een fabrikant — die wel het best geplaatst is om te weten wat hij fabriceert — een onoverwinnelijke onwetendheid kan inroepen terwijl de bewaker van de zaak, die per se niets dient af te weten van de fabricatie, van grondstoffen, van conceptie enz... zich niet van zijn aansprakelijkheid kan bevrijden door een onoverwinnelijke onwetendheid in te roepen. Men staat hier voor twee maten en twee gewichten en het is te hopen dat de rechtspraak deze wanverhouding mettertijd zal uitwissen.

3. Duitsland.

In het Duits recht vindt men het vermoeden van kennis in hoofde van de beroepsverkoper niet terug. De aansprakelijkheid van de verkoper jegens de koper speelt dan ook een minder belangrijke rol.

De verkoper moet ervoor instaan dat de zaak niet aangeast is door gebreken die de waarde of de geschiktheid van de goederen voor het normale of in het kontrakt gespecificeerde gebruik opheffen of verminderen, en dat de goederen daarenboven de eigenschappen bezitten die door de verkoper worden gegarandeerd ⁽¹⁷⁾.

Eenals in het Frans en het Belgisch recht staat de verkoper alleen in voor de verborgen gebreken.

Voor het ontstaan van de aansprakelijkheid is het naar Duits recht onverschillig of de verkoper de verborgen gebreken kende of niet. In beide gevallen heeft de koper de keuze ⁽¹⁸⁾ :

— ofwel de zaak teruggeven en de prijs terugvragen verhoogd met de kontraktkosten ;

— ofwel de zaak behouden en vermindering van de prijs vragen.

Alleen in een bijzonder geval van de speciesverkoop speelt de kennis van het verborgen gebrek een rol : namelijk wanneer de verkoper een gebrek arglistig verzwegen heeft :

— wat de omvang van de aansprakelijkheid betreft : de koper kan in de plaats van teruggave of vermindering van de prijs te vragen, schadevergoeding eisen wegens wanprestatie ⁽¹⁹⁾ ;

— de clauses van vrijstelling of beperking van de aansprakelijkheid zijn nietig wanneer de verkoper het gebrek arglistig verzwijgt ⁽²⁰⁾.

Bij soortkoop heeft de koper nog een bijkomend recht : hij kan een deugdelijk vervangingsgoed eisen ⁽²¹⁾.

Men stelt dus vast dat in het Duits recht de koper maar een onvolledige kontraktuele bescherming geniet. Weliswaar heeft de koper — net zoals in het Belgisch recht — de mogelijkheid van kumulatie van de kontraktuele en de deliktuele aansprakelijkheid.

Bij regres moet de verkoper tegen zijn voorganger-verkoper terug alle wettelijk gestelde voorwaarden bewijzen zodat men uiterst zelden bij de fabrikant zal geraken.

Een laatste opmerking geldt de deelneming van derden aan de kontraktuele bescherming. Zoals we verder zullen zien is het voor derden, die schade hebben geleden tengevolge van de gebrekkige staat van het verkocht produkt, uiterst moeilijk een deliktuele vordering tot een goed einde te brengen.

Daarom pogen rechtspraak en rechtsleer derden deelachtig te maken aan de kontraktuele bescherming door technieken als :

— *beding ten behoeve van derden* : speelt alleen voor familieleden, het huishoudelijk personeel van de koper alsook voor de arbeiders in zijn onderneming ⁽²²⁾.

4. Verenigde Staten.

In de Verenigde Staten bekleedt de « Products Liability » een zeer belangrijke plaats.

Amerikaans rechtssysteem :

Op geleidelijke wijze werd een afzonderlijk produktenrecht ingebouwd.

De aansprakelijkheid van de verkoper jegens de koper wordt geregeld in de Uniform Commercial Code die thans van kracht is — soms met lichte wijzigingen — in alle staten met uitzondering van Louisiana ⁽²³⁾.

In iedere verkoopovereenkomst betreffende roerende goederen is, behoudens uitsluiting, impliciet een waarborg vervat dat de goederen « merchantable » zijn op voorwaarde dat de verkoper *handelaar* is in de betrokken goederen ⁽²⁴⁾.

Aldus moeten de goederen volgende hoedanigheden bezitten :

1. Ze moeten conform zijn, overeenstemmen met de kontraktuele beschrijving en met de gedane toezeggingen.

2. Bij een genusverkoop moeten de goederen van gemiddelde kwaliteit zijn.

3. Geschikt zijn voor de doeleinden waarvoor zij gewoonlijk gebruikt worden.

4. Op adequate wijze verpakt zijn, voorzien van de nodige inlichtingen en instructies.

Tussen partijen kunnen nog uitdrukkelijke waarborgen worden overeengekomen ⁽²⁵⁾.

Zodra nu de koper vaststelt of redelijkerwijze had moeten vaststellen dat de geleverde en aanvaarde goederen niet aan de waarborgen beantwoorden, dient hij de verkoper hiervan binnen een redelijke termijn in kennis te stellen.

De koper heeft in de eerste plaats recht op de vergoeding van de schade die volgens de gewone gang van zaken uit het ondeugdelijk produkt voortvloeit. Meestal zal die schade begroot worden op het verschil tussen de waarde van de geleverde goederen en de waarde die de goederen zouden gehad hebben indien zij hadden overeengestemd met de inhoud van de waarborgen.

Onverschillig of de koper heeft aanvaard of verworpen, steeds kan hij aanspraak maken op inspectie- en vervoerkosten en eventueel ook op die van de vervangingsverkoop; bovendien kan hij vergoeding vragen voor de schade die voortvloeit uit de onmogelijkheid om het speciale doel te verwezenlijken waarvoor hij de goederen heeft aangekocht op voorwaarde dat de verkoper dit doel kende en de koper de schade niet kon voorkomen door de aanschaffing van vervangingsgoederen.

Tenslotte kan de koper ook aanspraak maken op de vergoeding van de lichamelijke en vermogensschade die een rechtstreeks gevolg zijn van de wanprestatie. De koper echter die het gebrek ontdekt, had ontdekt of redelijkerwijze had moeten ontdekken, kan geen aanspraak meer maken op deze vergoeding.

Specifiek voor het Amerikaans produktenrecht is de strekking om ook de leden van het gezin en van de huishouding van de koper, alsook de gasten te laten genieten van de ruime bescherming die aan de koper wordt geboden.

II. De deliktuele aansprakelijkheid van de verkoper jegens derden.

1. Frans-Belgisch recht :

Wat de deliktuele aansprakelijkheid van de verkoper betreft, gelden nagenoeg dezelfde regelen in het Frans en het Belgisch recht. Een derde persoon, iemand die niet in kontraktueel verband staat met de verkoper, zal om vergoeding te bekomen van zijn schade, een beroep moeten doen op de regelen betreffende de Aquiliaanse aansprakelijkheid. Het voordeel van de Aquiliaanse aansprakelijkheid is dat alle schade voor vergoeding in aanmerking komt, maar het grote nadeel is dat in het kader van artikel 1382 e.v. B.W. de derde een fout moet bewijzen. Inderdaad bestaat het vermoeden van kwade trouw in hoofde van de professionele verkoper hier niet. Daarenboven moet hij bewijzen dat hij schade heeft ondergaan en dat die schade in kausaal verband staat met genoemde fout.

Het ligt voor de hand dat dit bewijs vaak moeilijk te leveren zal zijn.

Bovendien: zal men de schade voortvloeiend uit de vierde groep van produktschade, namelijk deze te wijten aan factoren die in de huidige stand van de wetenschap onbekend en dus onvoorzien zijn niet ten laste kunnen leggen van de verkoper of de fabrikant. Het begrip fout-schuld maakt zulks onmogelijk.

Derden zullen er meestal belang bij hebben een vordering in te stellen op grond van artikel 1384, lid 1, B.W. tegen de houder van de zaak.

In dit geval moet de derde slechts bewijzen dat het ongeval veroorzaakt is door een gebrek in de zaak, daar de wet zelf een vermoeden schept tegen de houder of bewaker van de zaak; vermoeden dat door het Hof van Cassatie als onweerlegbaar wordt bekrachtigd⁽²⁶⁾.

Deze oplossing zal echter niet kunnen worden aangenomen indien het ongeval niet wordt veroorzaakt door een gebrek in de zaak maar door een onvoldoende voorlichting in verband met het gebruik van het produkt. In dit geval zal terug artikel 1382 B.W. de uitkomst moeten bieden.

Een belangrijk facet van het probleem is te weten in

hoever de verkoper zijn deliktuele aansprakelijkheid kan beperken of uitsluiten.

In Frankrijk is de rechtspraak en dit in tegenstelling met de rechtsleer categoriek ter zake; de deliktuele aansprakelijkheid kan niet worden beperkt noch uitgesloten.

De Belgische rechtspraak en rechtsleer geven een meer genuanceerde oplossing aan dit probleem.

Men aanvaardt de mogelijkheid dat de verkoper zijn deliktuele aansprakelijkheid zou beperken of uitsluiten behalve in geval van bedrog en wanneer de praktische draagwijdte aan het kontrakt zou worden ontnomen.

Tenslotte is het van belang nog even te onderstrepen dat enerzijds deze ontheffingsclausules door partijen dusdanig gewild en aanvaard moeten zijn en anderzijds dat deze clausules een *res inter alios acta* zijn voor slachtoffers die geen medecontractanten zijn.

2. Duitsland.

Ook in Duitsland wordt het kumulieren van kontraktuele en deliktuele aansprakelijkheid toegelaten⁽²⁷⁾. Terug zal het bewijs van schuld moeten geleverd worden, zodat ook hier de fabrikant niet aansprakelijk kan worden gesteld voor schade te wijten aan factoren die in de huidige stand van de wetenschap onbekend en dus onvoorzienbaar zijn.

Twee beperkingen verminderen echter drastisch de beveiliging van deze oplossing.

a. Het vermoeden van schuld in hoofde van de werkgever voor onrechtmatige daden gepleegd door zijn aangestelden is weerlegbaar⁽²⁸⁾. De fabrikant kan aldus aan zijn aansprakelijkheid ontkomen door te bewijzen dat hij op een nauwgezette wijze zijn personeel heeft gerekruteerd, leiding en toezicht heeft uitgeoefend.

b. Een tweede beperking geldt de omvang van de schade: de koper zal niet worden vergoed voor de schade die hij zelf heeft opgelopen omdat hij tengevolge van het gebrek in de zaak zijn eigen kontraktuele leveringsplicht niet kon naleven⁽²⁹⁾.

Men stelt dus vast dat, gelet op deze twee beperkingen en voornamelijk de eerste, de deliktuele oplossing in het Duitse recht heel wat gebrekkiger is dan in België.

3. Verenigde Staten.

In het Amerikaans recht draait de deliktuele aansprakelijkheid rond het begrip « Negligence » die wordt gedefinieerd als een gedraging die niet beantwoordt aan de gedragslijn door de wet vastgesteld tot bescherming van de anderen tegen onredelijke risico's⁽³⁰⁾.

Aan drie voorwaarden moet worden voldaan :

a. de schade wordt veroorzaakt door een handeling die niet beantwoordt aan het gedragsniveau van een redelijk man met een doorsnee voorzichtigheid.

b. de onrechtmatigheid van een behandeling is niet absoluut: de aansprakelijke persoon moet een « duty of care » verschuldigd zijn aan het slachtoffer, hetgeen een moeilijk te definiëren begrip is;

c. alleen voorzienbare schade moet worden vergoed.

Wat nu de relatie verkoper-koper betreft wordt thans algemeen aanvaard dat de verkoper van een produkt de koper een « duty of care » verschuldigd is. De verkoper kan dus aansprakelijk worden gesteld op grond van « negligence » voor de schade die het rechtstreeks gevolg is van zijn foutief gedrag.

Het kumulieren van kontraktuele en deliktuele aansprakelijkheid is dus ook mogelijk in de Verenigde Staten.

De schadelijder moet bewijzen :

1. dat de schade te wijten is aan een gebrek in het geleverde produkt;
2. dat het gebrek bestond bij de levering;
3. dat het gebrek te wijten is aan de fout van de lever-

rancier tegen wie de vordering wordt ingesteld⁽³¹⁾.

Teneinde echter de bewijslast die op de aanlegger weegt enigszins te milderen, werd de « res ipsa loquitur »-doctrine uitgedacht. De aanlegger mag op een onrechtstreekse manier de fout van de verweerder bewijzen. Het zal aldus volstaan dat de aanlegger bewijst dat het produkt ondeugdelijk was op het ogenblik van de levering en dat het gebrek van die aard is dat het volgens de gewone gang van zaken niet zou bestaan zonder « negligence » van de verweerder⁽³²⁾.

Een andere mogelijkheid bestaat hierin dat de schade-lijder kan aantonen dat de verkoper een wet heeft overtreden die speciaal werd uitgevaardigd om de konsumentengemeenschap te beschermen tegen het produkten-risico.

Besluit.

In de vier besproken landen hangt het welslagen van een vordering ex delictu steeds af van het bewijs van de schuld. Hoe groter de ondernemingen worden en hoe geheimer de fabrikagemethodes, des te moeilijker zal het zijn om een fout te bewijzen in hoofde van de fabrikant of zijn aangestelden.

Daarenboven vervult de tussenhandelaar meer en meer een doorgeefkuntie vooral bij merkprodukten. De verpakking door de fabrikant verzorgd, maakt een controle nagenoeg onmogelijk. In sommige landen heeft men dan ook terecht ingezien dat de personen die schade hebben geleden tengevolge van een ondeugdelijk produkt, maar anderzijds geen beroep kunnen doen op het systeem van de kontraktuele aansprakelijkheid, toch rechtstreeks de fabrikant zouden kunnen aanspreken. Zo komt men tot een nieuw systeem: de schuldloze aansprakelijkheid.

III. Produktaansprakelijkheid zonder fout.

1. Verenigde Staten.

Het probleem van de produktaansprakelijkheid zonder fout heeft het meest ingang gevonden in de Verenigde Staten. Men heeft de impliciete waarborgen losgemaakt van de verkoopsovereenkomst en verbonden aan de goederen zelf. De gebruiker van het produkt kan zich aldus steunen op waarborgen zonder dat er een kontraktuele band bestaat. Er is dus een transplantatie geweest van regels uit het kontraktenrecht op de nieuwe doctrine van produktaansprakelijkheid zonder fout.

Men kwam dus tot een objectieve aansprakelijkheid zonder dat het bestaan van een kontraktuele verhouding vereist was: zonder dat men nog « negligence » diende te bewijzen.

Deze nieuwe leer was eerst beperkt tot levensmiddelen maar werd weldra uitgebreid tot de produkten van lichamelijke gebruik zoals zeep - kleding - geneesmiddelen - sigaretten.

Een belangrijke stap werd gezet in 1932 in de zaak « Henningsen v. Bloomfield Motors ».

Aanlegger had een auto vervaardigd door verweerder gekocht bij een verdeler.

Tijdens een rit werd de echtgenote van de koper gekwetst in een ongeval. De oorzaak van het ongeval was een defect in het stuurmechanisme.

Zonder enig bewijs van fout werd de fabrikant aansprakelijk gesteld. Wanneer een fabrikant een nieuwe auto op de markt brengt en hij voert een publiciteit voor de verkoop van de wagen, dan sluit dit in dat er een impliciete waarborg is tot bij de laatste koper.

Men ging zelfs zo ver dat zowel de uitsluiting als de beperking van de waarborgen als ongeldig beschouwd werden. Men kwam aldus volledig los van het kontraktenrecht.

Men heeft dan orde op de zaken gezet in het tweede « Restatement of the law of Torts » (1965)⁽³³⁾.

Deze bevat twee belangrijke bepalingen wat de « stricts products liability » betreft.

A. Objectieve aansprakelijkheid van de verkoper voor schade veroorzaakt door een ondeugdelijk produkt⁽³⁴⁾.

1. Eenieder die een ondeugdelijk produkt verkoopt dat een onredelijk risico voor de persoon of de goederen van de gebruiker of verbruiker doet ontstaan, is aansprakelijk voor de fysische schade aan de persoon of de goederen van de gebruiker of de verbruiker die veroorzaakt wordt door een gebrek in het produkt, indien

— de verkoper een handelaar is in dat produkt;

— indien kan verwacht worden dat het produkt de gebruiker of verbruiker zal bereiken en in werkelijkheid ook bereikt zonder dat een substantiële wijziging is ingetreden in de staat waarin het produkt werd verkocht.

2. Voorgaande regeling is toepasselijk:

— zelfs indien de verkoper alle zorg en voorzichtigheid heeft betoond bij de vervaardiging of de verkoop van het produkt,

— ook indien tussen gebruiker-verbruiker en de verkoper geen kontraktuele verhouding bestaat.

Deze regeling is dus van toepassing op elke professionele verkoper (fabrikant - kleinhandelaar - verdeler, enz...)

Het gebrek moet bestaan bij de levering en het produkt onveilig maken bij een normaal gebruik zodat een onredelijk risico ontstaat voor de gebruiker.

Het louter bestaan van een gebrek is niet voldoende. Het moet een onredelijk risico meebrengen. Immers: er bestaan geen honderd procent veilige produkten voor iedere gebruiker of verbruiker.

Vb.: als men teveel whisky drinkt — goeie whisky wel te verstaan — kan men ook daaraan doodgaan.

Het risico moet dus van die aard zijn dat een normaal gebruiker het niet met het produkt zou associëren.

Een delikaat probleem stelt zich wat betreft de schade-lijke gevolgen van het roken van sigaretten⁽³⁵⁾.

Is een fabrikant van sigaretten aansprakelijk voor het overlijden van een roker ingevolge longkanker wanneer de deskundigen van mening zijn dat roken de oorzaak is? In twee gevallen werd een volledig andere beslissing genomen:

— In de zaak « Lastigue » werd de eis afgewezen. De fabrikant staat alleen in voor voorziene risico's. Volgens de stand der wetenschap is het risico van longkanker nog niet bewezen.

— In de zaak « Green » werd de eis gegrond verklaard. Gedurende 32 jaar had het slachtoffer tot drie pakjes sigaretten per dag gerookt. De fabrikant werd aansprakelijk gesteld. Men aanvaardde wel dat de wetenschap het risico niet kende maar anderzijds was men van oordeel dat de fabrikant zelfs de ongekende risico's moet dragen.

Een evolutie lijkt dus zeer goed mogelijk. De Amerikaanse fabrikant heeft trouwens de vermelding aangebracht op de sigarettenpakjes dat roken gevaarlijk kan zijn voor de gezondheid. Maar anderzijds wordt zoveel publiciteit gevoerd voor sigaretten dat de waarschuwing aan kracht verliest.

Iedere gebruiker of verbruiker kan zich dus op deze regeling beroepen en kan zich naar keuze keren tegen de fabrikant, de tussenhandelaar of de verdeler.

Tenslotte wordt alleen de fysische schade vergoed. Recente rechtspraak schijnt ook hier een meer extensieve interpretatie te willen geven door een vergoeding toe te kennen voor pecuniaire of commerciële schade.

B. Een tweede geval betreft de « Misrepresentation »⁽³⁶⁾.

Het betreft hier de objectieve aansprakelijkheid van de

fabrikant-verkoper voor de schade die ontstaat doordat het produkt de eigenschappen niet bezit waarop in de publiciteit nadruk wordt gelegd.

Vb.: de fabrikant had publiciteit gevoerd voor onbreekbaar glas, ideaal voor het windscherm van een auto. De gebruiker maakt een ritje. Er vliegt een steen door het onbreekbaar glas en de bestuurder werd gekwetst door hetzelfde onbreekbaar glas.

Dit is een zeer belangrijke stap in de sanering van de publiciteit.

2. Frankrijk.

In feite stelt men vast dat ook in Frankrijk de begrippen van de produktenaansprakelijkheid zonder fout ingang hebben gevonden. Inderdaad kan men moeilijk de kontraktuele aansprakelijkheid van de professionele verkoper op grond van een onweerlegbaar vermoeden anders bestempelen.

Bovendien geeft de Franse rechtspraak aan de koper de mogelijkheid om « par économie de procédure » rechtstreeks de fabrikant aan te spreken. Men stelt dus vast dat het Frans systeem veel gelijkenis vertoont met het Amerikaans. Zelfs gaat het Frans systeem nog verder wat de omvang van de schade betreft, omdat alle schade voor vergoeding in aanmerking komt.

Anderzijds stelt men vast dat de bescherming die wordt verleend aan de derde — niet-koper — heel wat ongunstiger is. Deze zal steeds moeten steunen op de regels van de deliktuele aansprakelijkheid met al de moeilijkheden inherent aan deze oplossing. Nochtans zou door het inlassen van een beding ten behoeve van derden eenzelfde bescherming als deze van de koper kunnen worden verleend aan iedere gebruiker of verbruiker. Aldus zou men nagenoeg eenzelfde bescherming bekomen als in het Amerikaans recht⁽³⁷⁾.

3. België.

In België daarentegen staat men nog veel verder verwijderd van deze nieuwe strekking. Men heeft weliswaar een vermoeden gekonstrueerd in hoofde van de professionele verkoper, maar dit vermoeden blijft weerlegbaar.

4. Nederland - Duitsland.

In Nederland en Duitsland poogt men deze nieuwe opvatting van aansprakelijkheid te assimileren.

In artikel 6.3.13 van het ontwerp van het Nieuw Nederlands Burgerlijk Wetboek tracht men het als volgt te formuleren:

« Degene die een produkt vervaardigt en in het verkeer brengt of doet brengen, dat door een hem onbekend gebrek een gevaar oplevert voor personen of zaken, is, indien dit gevaar zich verwezenlijkt, aansprakelijk als ware het gebrek hem bekend, tenzij hij bewijst dat het gebrek noch aan een fout van hem zelf of van een ander die in zijn opdracht voor het produkt werkzaam was, noch aan het falen van door hem gebezigde hulpmiddelen is te wijten. »

Men stelt dus vast dat men ook in Nederland de bescherming wil verlenen aan *alle* personen die schade ondergingen tengevolge van een schadelijk produkt.

Op dit punt gaat het Nederlands ontwerp verder dan het Amerikaans systeem waar alleen de verbruikers en gebruikers worden beschermd.

Anderzijds bepaalt het ontwerp restrikties die de draagwijdte fel inkorten:

- alleen de producent wordt getroffen door het vermoeden;
- het gaat om een weerlegbaar vermoeden.

Voor al deze laatste beperking ontleent men veel aan de efficiëntie van de voorgestelde oplossing. De oplossing van de Franse rechtspraak lijkt mij heel wat doeltreffender te zijn.

Ook in Duitsland heeft men vastgesteld dat het huidige systeem niet meer volstaat om een oplossing te geven aan de problemen gesteld door de moderne consumptie-maatschappij. De oplossing wordt eveneens gezocht in de richting van de schuldloze aansprakelijkheid.

BESLUIT.

In Frankrijk en België is de rechtspraak erin geslaagd aan de verouderde regeling van het Burgerlijk Wetboek een moderne inhoud te geven, zodat een veel ruimere bescherming aan de schadelijders wordt verleend dan normaliter door de wetsartikelen wordt gegeven. Spijtig genoeg blijft deze bescherming te veel beperkt tot de koper in het kader van de kontraktuele aansprakelijkheid.

In Duitsland staat men veel verder verwijderd van een doeltreffende bescherming. Dit is ook de reden waarom in Duitsland ernstig wordt gewerkt aan een nieuw systeem.

Het meest vooruitstrevend is ontegensprekelijk het Amerikaans systeem, maar hier dient rekening te worden gehouden met de eigen aard van het rechtssysteem en de marktstructuur.

Welk systeem is nu te verkiezen?

Hierop kan geen juridisch antwoord gegeven worden.

Inderdaad gaat het hier om belangenconflicten en zal de voorgestelde oplossing eerder een politieke beslissing uitmaken. Op wie zal men de last van het produktenrisiko leggen: op de fabrikant of op de konsument?

Volgens de hoger geschetste systemen lijkt de huidige tendens ontegensprekelijk de verzwarende van de aansprakelijkheid van de fabrikant te zijn. Ik meen dat terecht hij die het produktenrisiko in het leven roept ook aansprakelijk dient te worden gesteld voor de schadelijke gevolgen en dit op grond van een objectieve aansprakelijkheid die kan worden ingeroepen door iedere derde.

Het is verheugend vast te stellen dat sommige fabrikanten zelf het initiatief hebben genomen.

In Nederland werd op 10 december 1970 door de algemene Bond van Bierhandelaars en Mineraal waterfabrikanten een kollektieve ongevallenverzekering afgesloten ten voordele van konsumenten die worden gewond door ontplofende bier- en frisdrankflessen. De schadevergoeding wordt uitbetaald zonder dat de schuldvraag wordt gesteld.

Door een georganiseerde verzekering hetzij onder de vorm van een kollektieve verzekering van groepen fabrikanten, hetzij onder de vorm van een Staatsfonds, kan een oplossing worden gevonden⁽³⁸⁾.

BIBLIOGRAFIE.

- (1) F. Dewinter, Verzekering van de Burgerrechtelijke aansprakelijkheid - Goederen na levering, R.W. 1966, 1770-1771.
- R. Kruithof, Aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door produkten, in Financieel en Economisch Recht, 1972, p. 423 e.v.
- (2) R. Kruithof, op. cit., p. 424.
- (3) W. Van Gerven, Aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door produkten, S.E.W. 1970, p. 575.
- (4) H. De Page, Traité élémentaire de droit civil belge, dl. IV n° 106 e.v.
- (5) Cass. 30 juni 1955, Pas. 1955, I, 1187.
- (6) Art. 1644 BW.
- (7) Art. 1645 BW.
- (8) Art. 1646 BW.
- (9) H. Mazeaud, La responsabilité civile du vendeur-fabrigant, Rev. trim. dr. civ. 1955, p. 611.
- (10) Art. 2268 B.W.
- (11) Planiol-Ripert, 2° uitg., dl. X, nr. 134.
- (12) Cass. Fr. 10.2.1959, D. 1959.
- Cass. Fr. 4.2.1963, S. 1963.

- (13) Cass. 6.10.1961, R.W. 1961-62, col. 785 met conclusie van Advocaat-Generaal Dumont.
 H.V.B. Brussel, 16.3.1972, R.W. 1972, col. 1984.
 A. Lagasse, R.C.J.B., 1963, p. 5.
 G. Van Hecke, R.C.J.B., 1960, p. 212 e.v.
 W. Van Gerven, op. cit. 278.
 R. Kruijthof, op. cit. 427-428.
 (14) Van Ryn, Le problème du cumul de la responsabilité contractuelle et délictuelle, Rev. dr. intern. et dr. comp. 1962, p. 145 e.v.
 (15) H. en L. Mazeaud en Tunc, Traité théorique et pratique de la responsabilité civile, dl. I, 1965, 173 e.v.
 (16) G. Van Hecke, op. cit. 5.
 (17) § 459 B.G.B.
 (18) § 462 en 467 B.G.B.
 (19) § 463 B.G.B.
 (20) § 476 B.G.B.
 (21) § 480 B.G.B.
 (22) W. Van Gerven, op. cit., p. 284.

- (23) A. Wouters, De produktenaansprakelijkheid in de V.S., R.W. 1969, col. 1586.
 W. Van Gerven, op. cit., p. 284-285.
 (24) § 2-314.
 (25) § 2-313-142.
 (26) Cass. 6.10.1961, R.W. 1961, col. 797.
 (27) § 823 B.G.B.
 (28) § 831 B.G.B.
 (29) § 823, lid 1, B.G.B.
 (30) A. Wouters, op. cit. 1969, col. 1595.
 (31) Op. cit. 1969, nr. 13; A. Wouters.
 (32) W. Van Gerven, op. cit., 292.
 A. Wouters, op. cit., col. 1598.
 (33) A. Wouters, op. cit. 1602, nr. 32-33.
 (34) § 402 A van het Restatement.
 (35) A. Wouters, op. cit., col. 1606.
 (36) G. 402 B en L. 552 D van het Restatement.
 (37) W. Van Gerven, op. cit., p. 299.
 (38) W. Van Gerven, op. cit., p. 275.

Rede van Mr. Louis VAN ORSHOVEN Voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap

(...)

Er is een consument, Mr. De Ridder, waarover U in uw rede niet gesproken hebt. Het wil mij nochtans voorkomen dat hij evenzeer bescherming nodig heeft als de verbruiker van produkten die in het gewone handelsverkeer gebracht worden.

Ik denk aan de wetsconsument, of, ruimer, aan de rechtsconsument. Aan de magistraat, de notaris, de bedrijfsjurist, de advocaat.

In zijn verantwoording bij de herziene uitgave van het *Traité van De Page* ⁽¹⁾ schreef Dekkers zeer onlangs :

« Ons burgerlijk wetboek is niet meer te herkennen. Het verdwijnt onder de uitbarsting van een vulkaan. Zo gezegd om het te hervormen wordt het overladen met bepalingen van louter detail, en zelfs met procedure : wederzijdse rechten en plichten der echtgenoten, echtscheiding, adoptie, kleine nalatenschappen, handelshuur en pacht, voorrechten en hypoteken, wat een warboel is dat allemaal geworden ! En waar gaat het heen ?

« Niemand, die meer hervormingen wenst, dan ik. Maar dan hervormingen, die de moeite waard zijn. Mijn verwijt jegens die welke thans het burgerlijk wetboek omkleden is, dat ze onbeduidend zijn naar de grond, en onsierlijk naar de vorm. »

Dekkers heeft het hier enkel maar over het burgerlijk wetboek. Wat dan te zeggen over de wetgeving in rechtstakken in volle evolutie zoals het publiek recht, het fiscaal recht, of in volle wording, zoals het sociaal recht, en, die rechtstak waarvan U zopas een aspect zo meesterlijk hebt ontleed, het economisch recht ?

De evolutie van onze samenleving, de verder schrijdende socialisatie, de steeds ruimere opdrachten die aan de overheid worden toevertrouwd, brengen een felle toename teweeg van de wetswaar, waarmede onze markt wordt overspoeld. Dit is wellicht onvermijdelijk. Maar geldt het verwijt dat Dekkers ⁽²⁾ tot de opstellers van de universitaire programma's richt ook niet voor de wetgever :

« Men voegt steeds maar toe : hoe gemakkelijk ! Maar men snoeit zelden : dat is de kunst » ?

En ik geloof niet, Mr. De Ridder, dat wij hier kunnen spreken van een produktenaansprakelijkheid zonder fout ! Niet alleen de producent treft fout. Ook de tussenpersonen gaan niet vrij uit.

Ik zal niet blijven stilstaan bij de hoofdverdelers, het Belgische Staatsblad, dat even fantasieloos als nauwgezet de taak vervult die hem werd opgedragen.

Daarnaast echter zijn de laatste decennia een aantal kleinhandelsbedrijven als paddestoelen uit de grond

gerezen. In ontelbare, soms gebonden, vaak losbladige, meestal losbandige uitgaven, wordt de produktie van wetgever en rechtspreker aan de man gebracht. Enkele van deze uitgevers vervullen hun taak onder uitmuntende wetenschappelijke leiding, bekwaam en gewetensvol. De versnippering van hun inspanningen heeft echter vaak overlappingen en herhalingen voor gevolg. Anderen maken van hun verworven positie op de markt misbruik om verouderde en zelfs in onbruik geraakte koopwaar aan de gebruiker op te dringen. Van weinigen kan gezegd worden dat zij de laatste wijzigingen op de voet volgen.

Een en ander heeft voor gevolg dat de rechtsconsument vaak bedolven wordt onder een overvloed van gegevens die, eerder dan klaarheid te brengen, de verwarring nog doet toenemen. Op gevaar af mijzelf tegen te spreken zou ik haast gaan wensen dat de wetgever ging optreden om paal en perk te stellen aan de ongebreidelde concurrentie op de rechtsmarkt. Of, om opnieuw Dekkers te citeren :

« Wat dat betreft bevinden we ons in een tijd, zoals deze van het byzantijnse rijk : toen moest de wetgever ingrijpen om de bronnen te ordenen, ten einde de overvloed aan citaten te verlichten, waaronder de pleiters de rechters bedolven » ⁽³⁾.

Bij dit alles rijst ten slotte de vraag in hoeverre de consument zelf zich kan verdedigen. Tot voor korte tijd heeft de boekdrukkunst ons onschatbare diensten verleend bij het vastleggen en verspreiden van de wetswaar. Tegenover de ongekeerde uitbreiding van deze waar blijkt zij echter niet meer opgewassen. Velen hebben ingezien dat de overvloed aan gegevens nog slechts kan opgevangen worden en geordend worden met behulp van de cybernetica. Wij zullen onze medewerking niet langer kunnen ontzeggen aan consumentenverenigingen van rechtsgebruikers die deze wetenschap en techniek trachten aan te wenden tot sanering van de rechtsmarkt, en dit ondanks alle vergissingen en kinderziekten die eigen zijn aan de toepassing van een nieuwe techniek.

Magistraten en bedrijfsjuristen maken reeds ruim gebruik van de mogelijkheden die hun door dit nieuw medium geboden worden. Zullen wij dan weldra bij onze cliënten de juridische informatie moeten verkrijgen waartoe zij wél en wij géén toegang hebben ? Zal dit dan de onafhankelijkheid van ons beroep ten goede komen ?

Het moge dan al verleidelijk zijn om magistraat en advocaat eenvoudigweg als consument te beschouwen. In werkelijkheid is zulks een bedrieglijke vereenvoudiging. In het bij ons vigerend systeem van rechtsvinding zijn zij in de eerste plaats producenten, rechtsmakers. Bovendien vor-

men zij de laatste en wellicht belangrijkste schakel in het distributieproces.

In die hoedanigheid van verdeler is het voor de advocaat van het grootste belang aan marktprospectie te doen.

Veel werd er reeds gezegd en geschreven over hetgeen moet gedaan worden om winstgevende sectoren met rijke of dan toch welgestelde afnemers te behouden of te heroveren. Ik moge hierover dan ook niet uitweiden.

Laat mij integendeel toe om even stil te staan bij een marktsector die niet winstgevend is, doch die de allerlaatste jaren een verheugende belangstelling in de rechtswereld heeft opgeroepen: de markt die uitsluitend door de sociaal zwakkeren bezocht wordt.

Het feit dat sommigen van deze consumenten een koopwaar gaan afkeuren die hun door het stelsel van de rechts-

bijstand nochtans kosteloos wordt aangeboden, en gaan uitkijken naar andere markten, doet inderdaad tot nadenken stemmen. Het verplicht ons tot het stellen en beantwoorden van heel wat vragen. Presenteren wij onze waar in een verpakking die de gebruiker nog aanspreekt? Brengen wij geen koopwaar op de markt waarvoor geen vraag meer bestaat, terwijl vele werkelijke behoeften onbevredigd blijven? Hopelijk zullen wij verbeelding en durf genoeg hebben om uit onze ivoren paleizen te treden en *recht voor allen* te brengen.

(.....)

(1) R.W. 1972-1973, col. 281.

(2) Ibid., col. 283.

(3) Ibid., col. 282.

Rede van Mr. G. S. KIRSCHEN Stafhouder der Balie van Brussel

Waarde Confrater, Mr. August De Ridder,

Ik stel het op prijs U zeer oprecht geluk te wensen met de keuze van Uw onderwerp.

Het (strikt) juridisch thema, dat U met talent behandeld hebt, is zeer actueel. Iedereen herinnert zich de recente gevallen van schade berokkend door producten in Nederland en Frankrijk.

Hoe kan het ook anders dan dat, in onze huidige snel evoluerende consumptiemaatschappij en in een periode die de historici later terecht als deze van de technologie zullen bestempelen, de jurist geconfronteerd wordt met het probleem van de toepassing van het recht op nieuwe en onvoorziene situaties.

U hebt het verstaan, Mr. De Ridder, de klassieke noties van verantwoordelijkheid, die steeds het gemeen goed van ieder rechtsbeoefenaar zullen blijven, te interpreteren in het licht van de nieuwe economische gegevens.

Wat de productenschade betreft hebt U vooral oog voor de beveiliging van de fysische integriteit van de consument zodat U uiteindelijk de finaliteit van het recht, dat per essentie sociaal gebonden is, niet uit het oog verloren hebt.

Het is voor ons, juristen — en het is niet de minste verdienste van de openingsredenaar ons hierop te hebben attent gemaakt — een *begeesterende* opdracht mede de maatschappij van morgen te helpen opbouwen en *ordenen*.

De leer van de productenaansprakelijkheid is een typisch voorbeeld van het juridisch inkleden van nieuwe situaties die de huidige consumptiemaatschappij tot stand bracht.

Het recht moet zich weten aan te passen en desnoods te hernieuwen. Het moet op iedere vraag een antwoord weten te vinden zoniet vervalt onze maatschappij in de grootste rechtonzekerheid en in de anarchie.

Uw rede, Mr. De Ridder, bevat dan ook een boodschap voor ons allen.

* * *

En nu wou ik mij speciaal richten tot de stagiairs.

Een begroeting is dikwijls banaal en aansporingen hebben ook niet steeds de gewenste uitwerking. Bespreken we we eerder uw huidige toestand.

U bent advocaten-stagiairs, maar hecht niet te veel belang aan het woord «stagiair». U bent volwaardige advocaten en de stage is geen vervolg van universitaire studies onder een andere vorm, een soort post-graduaat. Uw studies zijn beëindigd. Het beroepsleven is begonnen.

Ik zal later op de stage terugkomen. Nu leg ik de nadruk op het feit dat U thans advocaat bent, t.z. bekleed met de rechten en plichten die de wet en de gebruiken aan de

advocaten verlenen of voorschrijven.

U speelt dus een rol in het geheel van het gerechtelijk leven. U moet optreden of pleiten op burgerlijk, strafrechtelijk of commercieel vlak. Hierbij moet U natuurlijk de gebruikelijke regels in acht nemen.

Misschien hebben sommigen onder U, zoals ik, hun legerdienst aangevat met het aanhoren van de militaire wetten: «Zal met de dood worden bestraft, de soldaat die...».

Het is geenszins mijn bedoeling hieraan een voorbeeld te nemen en U te overstelpen met een lijst van mogelijke fouten en eventuele sancties.

Onze regels zijn vooral spelregels. Zij bepalen de houding die moet worden aangenomen ten overstaan van de magistraten, de cliënten, de confraters, de tegenstrevers, juist zoals de regels van tennis, voetbal of bridge U helpen deze spelen of sporten te beheersen.

En wie de spelregels niet volgt...

Juist daarom hecht de Raad van de Orde zo bijzonder veel belang aan het onderricht van de beroepsregels. Een van uw voorgangers had verleden jaar voorgesteld dat de beroepsregels zouden worden samengevat in een syllabus, die de jonge advocaten zouden raadplegen wanneer dit nodig bleek en in elk geval voor het examen.

Ik kan dit voorstel niet bijtreden: de kennis van de beroepsregels is niet bestemd om de examinator tevreden te stellen, maar wel om zo spoedig mogelijk een normale en gemakkelijke uitoefening van het beroep in de hand te werken.

Al deze regels zijn eenvoudig, logisch en samenhangend en U zult ze kunnen aanleren, zowel de principes als de uitzonderingen hierop, indien wij samen de tijd nemen al de problemen te onderzoeken.

Zij zijn bedoeld als steun, en hun formalisme betekent op zichzelf een beveiliging.

Een laatste woord nog over de beroepsregels: zodra er twijfel rijst, of volgens U mogelijk blijkt, ondervraag uw vrienden, uw patroon, uw kolomhoofd, de oudere advocaten, de stafhouder. Want dit is, volgens mij, de essentiële taak van de stafhouder: zijn confraters bijstaan wanneer zich een beroepsprobleem mocht stellen. Met dit doel komen dagelijks nog doorgewinterde advocaten hem opzoeken.

Denk vooral niet dat het antwoord altijd luidt: «Dit is toegelaten» of «Dat is niet toegelaten», maar dikwijls: «Het is toegelaten op voorwaarde dat». Aarzel dus niet steeds de vraag te stellen.

* * *

Sprekend wij nu over de *stage*, maar laat ons dit woord beschouwen in de breedste zin en ons niet beperken tot het enge aspekt dat men gewoonlijk stageverplichtingen noemt.

Volgens mij is een *stage*: een scholing, een proefneming. Een dubbele vraag: ben ik geschikt om dit beroep uit te oefenen? Licht dit beroep mij? Beantwoord deze dubbele vraag niet te vlug. Het is niet binnen enkele weken of binnen enkele maanden dat U uw beroep zult aangeleerd hebben. Meer tijd is nog nodig om uzelf te leren kennen, tegenover het werkelijke leven en niet meer tegenover de professoren.

Verlies dus de breuk niet uit het oog die is ontstaan tussen uw studentenleven en uw advocatenleven. De kaarten worden nu opnieuw gedeeld. Aldus kunnen kwaliteiten, die op de universiteiten hun plaats niet hadden, een belangrijke rol spelen in uw loopbaan bij de balie en ik citeer zo maar: handigheid, gewiektheid, kennis van de talen, de zin voor woordspelingen, de psychologie. Dit sluit natuurlijk de traditionele kwaliteiten niet uit (werkzaamheid, stiptheid, enz.) maar ik wou vooral uw aandacht vestigen op het feit dat U alle kansen hebt om te slagen aan de balie.

De statistieken leren ons dat velen onder U niet aan de balie zullen blijven, maar een andere loopbaan zullen kiezen: de magistratuur, de zakenwereld, het notariaat, de administratie: van 209 stagiairs in 1962, waren er in 1972 nog 98 ingeschreven op het tableau van de Orde, dus ongeveer 45%. Deze verandering in uw oriëntatie moet U echter niet als een mislukking opvatten. In dergelijk geval zult U aan de balie uw tijd niet verloren hebben, want veel geslaagde zakenmensen herhalen met genoegen en fierheid, dat zij bij de balie jaren hebben doorgebracht die in ruime mate tot hun vorming hebben bijgedragen.

Onverschillig of U de bedoeling hebt onder ons te blijven, en zelfs mocht U hieromtrent nog geen vast idee hebben, toch moet uw houding dezelfde blijven: oefen uw beroep ernstig uit, beperk U niet tot de hoogst nodige taken, onderzoek uit nieuwsgierigheid al de aspekten van het beroep, neem deel aan de activiteiten van het Vlaams Pleitgenootschap, woon de terechtzittingen bij, zelfs indien U er geen zaken moet pleiten, tracht uw confraters te leren kennen, bestudeer de bijzondere aspekten van het recht, schrijf artikels. Met andere woorden, wees actief. Op de universiteit volstond het uw cursussen in te studeren en de werken te maken die U werden toegewezen. Hier bent U uw eigen baas, U zelf moet uw loopbaan opbouwen, U beslist zelf over uw lot.

* * *

Ik weet niet waarom men altijd spreekt over *stageverplichtingen*. Nog meer moest men aan de stagiairs het recht toekennen om het kabinet van hun patroon te bezoeken, alsmede het quasi-monopolie van de verdediging van de mindervermogenenden, het recht om deel te nemen aan de pleitoefeningen en om een essentieel praktisch onderricht te volgen.

De basis van de *stage* zou bij de patroon moeten liggen.

Wat is een patroon?

Het is geen professor, noch een werkgever. Het is een advocaat die U ziet werken, die U helpt werken.

U zult het vlug opmerken: alle patroons zijn niet gelijk. Niet alleen de opvattingen over de *stage*, maar ook de persoonlijkheden, de tijd die zij voor U vrij hebben, de humane betrekkingen met de stagiairs, verschillen. Ik zal niet beweren dat alle patroons volmaakt zijn. De stagiairs echter ook niet. Ik vraag U alleen te trachten uw patroon te begrijpen, alsook zijn voorkeur, zijn manies, zijn tijdsgebruik, en aldus zult U ontdekken hoe hij U uw beroep kan aanleren en hoe U hem kunt helpen.

De patroon is dikwijls een druk benomen man; vraag hem dus niet elke dag zijn consultaties te onderbreken om

met U een ontwerp van conclusies na te zien. Ga hem horen pleiten. Hij zal het waarderen. U zult met hem zijn pleidooi en dit van zijn tegenstrever bespreken. U kunt misschien een of andere pauze in de voormiddag benutten om met hem te discussiëren over een juridisch, professioneel of humaan aspekt van een zaak.

Veel geslaagde loopbanen vonden aldus hun oorsprong in een vruchtbaar en vriendschappelijk dialoog tussen de patroon en de stagiair.

Stagiairs die geen patroon vinden kunnen zich wenden tot de Voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap of tot de Stafhouder.

* * *

De verdediging van de mindervermogenenden is voorbehouden aan de stagiairs, die deze zaken steeds daadwerkelijk en met toewijding behartigen.

Over dit hoofdstuk kan uw kolomoverste U meer vertellen. Ik aarzel niet U er toe aan te zetten deze laatste onmiddellijk te raadplegen telkens U moeilijkheden ondervindt.

* * *

Het Vlaams Pleitgenootschap organiseert sinds jaren pleitoefeningen. Ofschoon het hier gaat om een lange traditie is er nog geen geldige reden om ze te veroordelen.

Het volstaat niet intelligent of welsprekend te zijn om goed te kunnen pleiten. Men moet leren pleiten, ondermeer door dergelijke oefeningen bij te wonen of er aan deel te nemen. Deze oefening is een spiegel, de enige...

Ik geloof niet dat het pleidooi het essentiële van het beroep uitmaakt, noch dat een weinig begaafd advocaat gedoemd is om te mislukken. Toch moet men toegeven dat een bekwaam pleiter een zeer hoge troef in handen heeft.

* * *

Tevens vraagt de Orde van Advocaten met aandrang dat de stagiairs *twee reeksen* conferenties zouden bijwonen.

De *eerste* is bestemd om U vertrouwd te maken met de praktische aspekten van bepaalde takken van het recht. Het betreft hier geen oefenschool of een postgraduaat, maar wel praktische wenken om U in de mogelijkheid te stellen doelmatig de taken te vervullen die U onmiddellijk worden toevertrouwd: echtscheidingen, huurbetwistingen, strafprocessen, ereloonproblemen. De universiteit leert U niet — het is trouwens haar rol niet — hoe de gegevens over de burgerlijke stand, die nodig zijn voor een echtscheiding, moeten worden verzameld, hoe een expertise tot het vaststellen van huurschade moet worden in werking gesteld, hoe een voorwaardelijke invrijheidstelling moet worden aangevraagd... Ik denk dat al deze pragmatische gegevens U van groot nut zullen zijn. Ikzelf zou ze graag hebben gekregen toen ik mijn eerste stappen in het beroep zette.

De *tweede reeks* behandelt de beroepsregels. Ik heb U reeds gezegd hoeveel belang ik er aan hecht. Ik voeg er slechts aan toe dat, indien U de praktische wenken die U tijdens de eerste vergaderingen worden gegeven, niet hebt begrepen, uw praktische vorming onvoldoende zal blijken, en dit ten nadele van uzelf of van uw cliënten.

Terwijl wanneer U de beroepsregels negeert, uw confraters of misschien de Orde in haar geheel er zullen onder lijden, zo *de flater* die U begaat een grove fout mocht worden. Ik denk dat U zult begrijpen waarom ik zo aandrang.

* * *

U staat dus nu tegenover uw beroep, tegenover het actieve leven, tegenover uzelf.

Uw toekomst ligt in uw handen. Mijn beste wensen begeleiden U.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 30 april 1971.

Afdelingsvoorzitter : M. Rutsaert.
Raadsheer-voorzitter : M. Meeüs.
Advocaat-generaal : M. Krings.
Advocaten : Mrs. Houtekier en Faurès.

- 1. Bevoegdheid. — Burgerlijke zaken. — Uitzetting uit zonder recht betrokken plaatsen. — Vrederechter.**
2. Huur-verhuur. — Recht van bezetting ter bede. — Onderscheid.

- 1. De vrederechter is bevoegd om kennis te nemen van een vordering tot uitzetting uit zonder recht betrokken plaatsen, zelfs indien de titel die betwist wordt een handelskarakter heeft. Deze bevoegdheid wordt hem door de wet toegekend wat ook de waarde van de vordering zij.*
2. Het bestreden vonnis stelt soeverein in feite vast, op grond van de bedingen van de overeenkomst en van de omstandigheden waarin deze laatste gesloten werd, dat de gemeenschappelijke bedoeling van de partijen is geweest, zonder enige gedachte van wetsontduiking, slechts een recht van bezetting ter bede van het in gebruik gegeven goed tot stand te brengen, ter uitsluiting van elke huurovereenkomst en meer bepaald van elke handelshuurovereenkomst.

Caremans e.a. t./ Vleminckx e.a.

Gelet op het bestreden vonnis, op 24 juni 1970 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet ;

doordat het bestreden vonnis de vrederechter bevoegd verklaart om van de ingestelde vordering tot geldigverklaring van de opzegging van het in gebruik gegeven handels-eigendom met handelsfonds en aanhorigheden te kennen om de reden dat « de eerste rechter reeds gesteld had dat hij bevoegd was over alle geschillen betreffende een bezetting en een uitdrijving, zelfs indien de titel betwist wordt » ; dat de eisers in hoger beroep (thans de eisers) doen opmerken dat dit beginsel maar toepasselijk is wanneer het recht of gemis aan recht kan gewaardeerd worden binnen de perken van de algemene bevoegdheid van de vrederechter ; dat wanneer de bezetting zoals hier het gevolg is van een betwiste overeenkomst, maar die betrekking heeft op de uitbating van een handelsfonds, het onderzoek van de aard van deze handelsovereenkomst buiten de bevoegdheid van de vrederechter valt ; dat zij verwijzen naar rechtsleer en rechtspraak ; dat de eisers aldus uit het oog verliezen dat de aangehaalde rechtspraak voorbijgestreefd is door artikel 29 der wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten ; dat de wetgever de vrederechter bevoegd heeft willen maken voor alle conflicten betreffende de verhuur of bezetting van een handelsfonds waarvan het huurrecht een deel zou uitmaken of die er samenhangend mede is ; dat volgens hun stelling, de eisers titularissen zouden zijn van een handelshuur betreffende het onroerend goed waarin zij een cinemaexploitatie drijven ; dat de betwisting betreffende de titel van de bezetting van het handelsfonds dus minstens samenhangend is met de betwisting betreffende een handelshuur ; dat de vrederechter

dus bevoegd was om de eisers te veroordelen het handels-eigendom met handelsfonds en aanhorigheden te verlaten tegen 1 november 1970 om de reden dat de tussen de naamloze vennootschap « Immofinancia » — in de rechten van wie de verweerders staan — en de eisers gesloten overeenkomst slechts een bezetting ter bede is en niet onder toepassing valt van de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten ;

terwijl 1) het vonnis enerzijds het door de eisers ingeroepen middel van onbevoegdheid verwerpt om de reden dat ingevolge de toepassing van artikel 29 vervat in de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten de vrederechter bevoegd is voor alle conflicten betreffende de verhuur of bezetting van een handelsfonds waarvan het huurrecht een deel uitmaakt of ermee samenhangt en anderzijds de vordering gegrond verklaart om de reden dat het contract van 20 augustus 1964 een bezetting ter bede is en geen handelshuurovereenkomst en de wet van 30 april 1951 dus niet toepasselijk is, zodat deze motieven tegenstrijdig, dubbelzinnig en duister zijn (schending van artikel 97 van de Grondwet) ; 2) de eisers in hun eerste conclusie staande hielden dat « de huur — alleszins het recht op bezetting voortspruitende uit de overeenkomst van 20 augustus 1964 — deel uitmaakt van het handelsfonds dat concludanten bij zelfde overeenkomst verkregen hebben en het onderzoek van de aard en de draagwijdte van deze handelsovereenkomst buiten de bevoegdheid van de vrederechter valt » en het vonnis, door te oordelen dat « volgens hun stelling, de eisers titularissen zouden zijn van een handelshuur betreffende het onroerend goed waarin zij een cinemaexploitatie drijven », derhalve de bewijskracht van deze conclusie miskend heeft, daar de eisers ook de bevoegdheid in geval van bezetting ter bede inriepen, en op deze conclusie niet heeft geantwoord (schending van de artikelen 1319, 1320, 1321 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet), zodat het vonnis de in het middel ingeroepen bepalingen geschonden heeft :

Overwegende dat de eisers in hun conclusie in hoger beroep deden gelden dat de vrederechter zich ten onrechte bevoegd had verklaard om kennis te nemen van de vordering tot uitzetting tegen hen door de verweerders ingesteld, daar de huur of alleszins het recht op bezetting, voortspruitende uit de tussen de eerste twee eisers en de rechtsvoorganger van de verweerders gesloten overeenkomst, deel uitmaakte van een handelszaak, waarvan zij beweerden de exploitatie bij dezelfde overeenkomst verkregen te hebben, en het onderzoek van de aard en de draagwijdte van deze overeenkomst, wegens haar handelskarakter, buiten de bevoegdheid van de vrederechter viel ;

Overwegende dat het vonnis deze conclusie beantwoordt door erop te wijzen dat de eerste rechter reeds gesteld had dat de vrederechter bevoegd is om kennis te nemen van « alle geschillen betreffende een bezetting en een uitdrijving, zelfs indien de titel betwist wordt » ;

Dat het vonnis aldus impliciet vaststelt dat de vordering van de verweerders werkelijk de bezetting van het onroerend goed en de uitzetting van de eisers tot voorwerp had, en niet een geschil betreffende een recht op een handelszaak ;

Dat het derhalve de conclusie van de eisers passend en zonder de bewijskracht ervan te miskennen beantwoordt ;

Overwegende dat het vonnis bovendien aantoonde dat, ten deze, zelfs in de stelling van de eisers betreffende de aard van de betwiste overeenkomst de vrederechter bevoegd zou zijn om kennis van de vordering te nemen op grond van artikel 29 vervat in de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten met het oog op de be-

scherming van het handelsfonds; dat het vonnis door de stelling van de eisers verder in zijn beslissing te weerleggen niet in tegenspraak vervalt;

Dat het middel feitelijke grondslag mist;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1709 van het Burgerlijk Wetboek, 1, 29 vervat in de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten met het oog op de bescherming van het handelsfonds vormend afdeling IIbis van hoofdstuk II van titel VIII van boek III van het Burgerlijk Wetboek, 2, leden 1 en 2; 3, 1°, 8, 12, 1°, 33, 37bis, 3°, 4°, 37 ter, van de wet van 25 maart 1876 houdende titel I van het inleidend boek van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, zoals gewijzigd door de wet van 15 maart 1932, het koninklijk besluit nr. 63 van 13 januari 1935, de wet van 20 maart 1948, 1, 2, leden 1, 2, 3 en 6 van de wet van 15 december 1872 bevatende titels I tot IV van boek I van het Wetboek van Koophandel, zoals gewijzigd door de wet van 3 juli 1956, en 1, lid 1, van het koninklijk besluit van 30 november 1935 tot samenschakeling van de wetten op de handelsvennootschappen;

doordat het vonnis de vrederechter bevoegd verklaart om van de ingestelde vordering tot geldigverklaring van de opzegging van het in gebruik gegeven handelseigendom met handelsfonds en aanhorigheden te kennen om de reden dat «de eerste rechter reeds gesteld had dat hij bevoegd was over 'alle geschillen betreffende een bezetting en een uitdrijving, zelfs indien de titel betwist wordt'»; dat de eisers in hoger beroep (thans de eisers) doen opmerken dat dit beginsel maar toepasselijk is wanneer het recht of gemis aan recht kan gewaardeerd worden binnen de perken van de algemene bevoegdheid van de vrederechter; dat wanneer de bezetting, zoals hier, het gevolg is van een betwiste overeenkomst, maar die betrekking heeft op de uitbating van een handelsfonds, het onderzoek van de aard van deze handelsovereenkomst buiten de bevoegdheid van de vrederechter valt; dat zij verwijzen naar rechtsleer en rechtspraak; dat de eisers uit het oog verliezen dat de aangehaalde rechtspraak voorbijgestreefd is door artikel 29 vervat in de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten; dat de wetgever de vrederechter bevoegd heeft willen maken voor alle conflicten betreffende de verhuring of bezetting van een handelsfonds waarvan het huurrecht een deel zou uitmaken of die er samenhangend mede is; dat volgens hun stelling, de eisers titularissen zouden zijn van een handelshuur betreffende het onroerend goed waarin zij een cinema exploiteerden; dat de betwisting betreffende de titel van de bezetting van het handelsfonds dus minstens samenhangend is met de betwisting betreffende een handelshuur; dat de vrederechter dus bevoegd was; en de eisers veroordeelt om het handelseigendom met handelsfonds en aanhorigheden te verlaten op 1 november 1970 om de reden dat de tussen de naamloze vennootschap «Immo-financia» — in de rechten van wie de verweerders staan — en de eisers gesloten overeenkomst slechts een bezetting ter bede is en niet onder toepassing valt van de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten;

terwijl, eerste onderdeel, de overeenkomst van 20 augustus 1964, waarbij van de naamloze vennootschap «Immo-financia» — in de rechten van wie de verweerders staan — het gebruik van het handelseigendom cinema «Metro» met handelsfonds tegen betaling door de eisers verkregen werd, volgens het vonnis geen handelshuurovereenkomst zijnde, maar een loutere bezetting ter bede, de vordering tot geldigverklaring van de opzegging dier overeenkomst en ontruiming geen vordering is die ingesteld is op grond van de verhuring van een voor handel bestemd onroerend goed noch een daaraan verknochte vordering ontstaan uit de huur van een handelszaak en derhalve de vrederechter onbevoegd is (schending van de artikelen 1709 van het

Brugerlijk Wetboek, 1 en 29 vervat in de wet van 30 april 1951);

tweede onderdeel, de overeenkomst van 20 augustus 1964, waarbij tegen betaling het gebruik van het handelseigendom cinema «Metro» met het handelsfonds en de cinemaexploitatie-apparaten ter exploitatie aan de eisers overgemaakt werd, die ook de volledige opbrengst mochten behouden, voor hen een daad van koophandel was en de vordering tot opzegging van die overeenkomst, al betreft ze eveneens de ontruiming der plaatsen, tot de bevoegdheid behoort van de Rechtbank van koophandel, de eis door de verweerders in hun gedinginleidend exploit geschat zijnde op meer dan 100.000 frank (schending van de artikelen 2, lid 2; 3, 1°; 12, 1°; 33, 37bis, 4°; 37ter van de wet van 25 maart 1876 en 1, 2, leden 1, 2, 6 van de wet van 15 december 1872 en 1, lid 1, van het koninklijk besluit van 30 november 1935);

derde onderdeel, in alle geval, de vordering tot opzegging van de overeenkomst van 20 augustus 1964, waarbij tegen betaling het gebruik van het handelseigendom cinema «Metro» met het handelsfonds en de cinemaexploitatie-apparaten ter exploitatie aan de eisers overgemaakt werd, die ook de volledige opbrengst mochten behouden, tot de bevoegdheid behoort van de Rechtbank van eerste aanleg, al betreft ze eveneens de ontruiming der plaatsen, de eis door de verweerders in hun gedinginleidend exploit geschat zijnde op meer dan 100.000 frank (schending van de artikelen 2, lid 1; 3, 1°; 8, 33, 37bis, 3°; 37ter van de wet van 25 maart 1876), zodat het vonnis de in het middel aangewezen bepalingen geschonden heeft:

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat, nu het vonnis, zoals blijkt uit het antwoord op het eerste middel, zijn beslissing niet steunt op artikel 29 vervat in de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten, het middel, in zover het de schending van deze wetsbepaling inroept, van een verkeerde uitlegging uitgaat en derhalve feitelijke grondslag mist;

Wat het tweede en het derde onderdeel betreft:

Overwegende dat het vonnis beslist, zoals uit het antwoord op het eerste middel blijkt, dat de vordering van de verweerders de uitzetting van de eisers uit zonder recht betrokken plaatsen tot voorwerp heeft;

Overwegende dat artikel 12 van de wet van 25 maart 1876, gewijzigd door artikel 4 van de wet van 3 juli 1956, onder meer beschikt dat, onder voorbehoud van de bij artikel 2, lid 2, of bij een bijzondere bepaling aan de vrederechter toegekende bevoegdheid, de rechtbanken van koophandel kennis nemen van de betwistingen betreffende de daden die de wet voor daden van koophandel houdt;

Overwegende dat luidens artikel 3, 1° en 4°, lid 2, van de wet van 25 maart 1876, de vrederechters kennis nemen in laatste aanleg tot een waarde van 2.000 frank en, in eerste aanleg, welk ook het bedrag van de vordering weze, van de vorderingen tot betaling van vergoeding voor bewonning en tot uitzetting uit zonder recht bewoonde plaatsen, zelfs indien de titel betwist wordt; dat deze wetsbepaling een «bijzondere bepaling» is in de zin van voormeld artikel 12 van de wet van 25 maart 1876;

Dat de vrederechter derhalve, op grond van deze wetsbepalingen, bevoegd is om kennis te nemen van een vordering tot uitzetting uit zonder recht betrokken plaatsen, zelfs indien de titel die betwist wordt een handelskarakter heeft; dat deze bevoegdheid hem door de wet toegekend wordt welke ook de waarde van de vordering weze;

Dat het middel in deze onderdelen naar recht faalt;

Over het derde en het vierde middel samen, afgeleid, het derde, uit de schending van de artikelen 1107, 1134, 1319, 1320, 1322, 1709, 1720, 1723, 1725, 1728, 1729, 1732, 1733, 1735, 1737, 1738, 1739 van het Burgerlijk Wetboek, 1 van de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereen-

komsten met het oog op de bescherming van het handelsfonds (afdeling IIbis, van hoofdstuk II, van titel VIII van boek III van het Burgerlijk Wetboek), 1, 2, leden 2, 3, 6, van de wet van 15 december 1872 bevattende titels I tot IV van boek I van het Wetboek van Koophandel, zoals gewijzigd door de wet van 3 juli 1956, en 97 van de Grondwet; het vierde, uit de schending van de artikelen 1, 3, lid 1; 13, 14, 16 van de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten met het oog op de bescherming van het handelsfonds (afdeling IIbis van hoofdstuk II van titel VIII van boek III van het Burgerlijk Wetboek) 1, 2, leden 1, 2, 3; 6 van de wet van 15 december 1872 bevattende titels I tot IV van het Wetboek van Koophandel, zoals gewijzigd door de wet van 3 juli 1956; 1107, 1134, 1319, 1320, 1322, 1709 van het Burgerlijk Wetboek, 97 van de Grondwet;

doordat het vonnis de door de naamloze vennootschap « ImmoFinancia » — in de rechten van wie de verweerders staan — betekende opzegging van het aan de eisers in gebruik gegeven handelseigendom met handelsfonds en aanhorigheden geldig en van waarde verklaart en de eisers veroordeelt om de plaatsen te verlaten op 1 november 1970 om de reden dat de overeenkomst van 20 augustus 1964 geen handelshuurovereenkomst is en een bezit ter bede geschapen heeft; « dat om een huurovereenkomst van een overeenkomst ter bede te onderscheiden, het inzicht van de partijen dient gezocht te worden zoals blijkt uit de bewoordingen zelf van de overeenkomst en de omstandigheden die het afsluiten van de overeenkomst omringden »; dat de mogelijkheid van het bezit ter bede zelfs van een kleinhandelsexploïtatie door de rechtsleer aanvaard wordt; dat partijen echter de normale toepassing van de handelshuurovereenkomst niet mogen ontduiken door een regelmatige handelsverhuring te betitelen als overeenkomst ter bede; dat de kenmerken van de overeenkomst ter bede door de rechtspraak bepaald werden; dat de afwezigheid van prijs, of de bepaling van een minieme prijs, op de afwezigheid van huurcontract wijst doch dat het betalen van een bijna normale tegenprestatie op zichzelf het karakter van een overeenkomst ter bede niet uitsluit; dat de afwezigheid van duur van het contract derwijze dat de eigenaar zich het recht voorbehoudt op ieder ogenblik over de zaak te kunnen beschikken, de essentie uitmaakt van het bezit ter bede; dat een zeer korte opzegging kan gelijk gesteld worden met het ogenblikkelijk ter beschikking houden van de eigenaars; dat de feitelijke verlenging van het bezit zonder invloed is op het karakter van bezit ter bede dat afhangt van de broosheid van het toegestane recht waaraan een einde kan gesteld worden op ieder ogenblik; dat er gevonnis werd dat zelfs een bezit van 20 jaar niet noodzakelijk op het vervangen van het bezit ter bede door een huurovereenkomst moet wijzen; dat de omstandigheden waarin het bezit werd toegestaan en het feit dat de eigenaar een ernstige en belangrijke reden heeft om zich niet te binden voor een zekere termijn, determinerend zijn; dat het inzicht van partijen dus dient onderzocht en tevens of, gezien de omstandigheden, dit inzicht ernstig en wettig is, bij afwezigheid van ieder gedacht van wetsontduiking; dat ten deze de naamloze vennootschap « ImmoFinancia » haar inzicht maar al te duidelijk te kennen gegeven heeft; dat na herhaald te hebben dat « zij eigenares is geworden van een handelseigendom... met inbegrip van het handelsfonds... vroeger eigendom van de vennootschap in gezamenlijke naam 'Weduwe Caremans en Kinderen'... door de ondergetekenden Caremans - Costermans bewoond en uitgbaat », zij er de gevolgen van trekt: « de ondergetekenden anderzijds moeten dit eigendom verlaten, de exploitatie ervan stopzetten en het ter vrije beschikking laten van « ImmoFinancia » uiterlijk op 21 augustus 1964 » om dan haar plannen te veropenbaren; Financia neemt zich voor dit eigendom, vrij van alle huur, exploitatie, ingebruikneming en bewoning, hetzij verder te verkopen geheel of gedeeltelijk, hetzij later te verhuren of

te verkopen, geheel of gedeeltelijk, na er al dan niet verbouwingswerken aan te hebben laten uitvoeren, met het doel er een andere bestemming dan cinema-exploïtatie aan te geven, hetzij het zelf te exploïteren als cinema of anderszins, zodat er op dit ogenblik van een verhuring, met exploitatie van cinema door een derde, geen sprake kan zijn; dit vooropgesteld zijnde en ingaande op het verzoek van ondergetekende anderzijds (om hem van dienst te zijn en het eigendom iets te laten opbrengen) stemt « Financia » erin toe, tegen betaling ener forfaitaire vergoeding van 17.000 frank, op voorhand te regelen, dit eigendom voor een periode van één maand gaande van 22 augustus 1964 tot 21 september 1964 in gebruik te laten van ondergeschikte anderzijds. Deze ingebruikneming voor een duur van één maand, welke volgens uitdrukkelijk akkoord van beide partijen in genermate een verhuring uitmaakt noch als dusdanig kan worden aangezien of geïnterpreteerd, doch hoogstens als een soort zaakwaarneming geldt waarbij nochtans de ondergetekenden anderzijds de volle verantwoordelijkheid van het in gebruik genomen eigendom hebben... en waarbij tegen betaling van een maandelijks forfaitaire vergoeding van 17.000 fr. de volledige opbrengst van het door hen in gebruik genomen en geëxploïteerde eigendom toebehoort, kan eventueel van maand tot maand verlengd worden op voorwaarde dat: 1) de voorziene maandelijks forfaitaire vergoeding van 17.000 frank vóór de 22ste van iedere maand aan « Financia » betaald weze; 2) door geen enkele van beide partijen aan deze overeenkomst een einde wordt gesteld bij middel van een aangetekend schrijven verstuurd, of van een gerechtsdeurwaarders-exploït, betekend minstens 10 dagen vóór de 21ste van de maand waarop de ingebruikneming op einddatum is gekomen... »; dat het inzicht van partijen op het ogenblik van het aangaan van de overeenkomst dus duidelijk was en dat de eisers in hoger beroep niet eenzijdig een overeenkomst ter bede kunnen omschakelen in handelsverhuring; dat er ook genoegzame bijzondere omstandigheden aanwezig waren om een ter beschikkingstelling ter bede te wettigen zonder enig gedacht van wetsontduiking; dat dat eerste en tweede eisers in hoger beroep inderdaad geen enkel recht meer te doen gelden hadden op het eigendom noch het handelsfonds, dat gerechtelijk verkocht geweest was; dat « ImmoFinancia » dus had mogen eisen dat zij de woning onmiddellijk verlieten en de exploitatie stop zetten; dat het dus door gunst was dat zij de exploitatie mochten voortzetten voor een onbepaalde tijd, zolang « ImmoFinancia » niet een definitieve bestemming voor het eigendom gevonden had; dat zij het recht had gedurende deze wachttijd het eigendom ter bede ter beschikking van de bewoners en exploitanten ten tijde van de verkoping te laten; dat deze laatsten niet achteraf mogen komen verklaren dat de aard zelf van de exploitatie van een cinema contracten van Inage duur veronderstelt, vermits door de gedwongen verkoping van het eigendom de normale exploitatie niet kon doorgaan; dat de eisers dan geen nieuwe verplichtingen konden aangaan dan met het risico dat er op ieder ogenblik aan hun precair bezit een einde kon worden gesteld; dat het trouwens kenschetsend is dat wanneer de eisers vernemen dat er eindelijk gaat terug verkocht worden, zij niet protesteren en de wens niet uitdrukken dat hun beweerd handelshuurrecht in de akte zou herinnerd worden, maar integendeel beseffen dat hun exploitatie ten einde loopt indien zij zelf niet kunnen terug aankopen; dat zij dan ook een aanbod uitlokken maar het niet kunnen aanvaarden »;

terwijl, derde middel, 1) door het gesloten contract van 20 augustus 1964, alsmede door de verlengingen van dat contract tot in 1969, de naamloze vennootschap « ImmoFinancia » zich verbonden heeft aan de eisers van maand tot maand tegen betaling van een maandelijks prijs van 17.000 frank het genot te verschaffen van het « handels-eigendom zijnde cinema 'Metro', met twee verdiepingen,

appartement en alle verdere aanhorigheden met inbegrip van het handelsfonds, cinema-exploitatie-apparaten, alsmede de erachter gelegen garage op en met grond en hof», om te exploiteren, zodat de partijen daardoor een huurovereenkomst gesloten hebben (schending van de artikelen 1709 van het Burgerlijk Wetboek en 1 van de wet van 30 april 1951); 2) de vaststelling van een prijs van 17.000 frank per maand, op voorhand te regelen vóór de 22ste van elke maand, een huurprijs is (schending van artikelen 1728, 2°, van het Burgerlijk Wetboek); 3) de clause volgens welke de eisers «de volle verantwoordelijkheid van het in gebruik genomen eigendom hebben zowel tegenover «Financia» als tegenover derden, aan de eisers verplichtingen oplegt voortspruitende uit een contract van verhuring (schending van de artikelen 1720, 1723, 1725, 1728, 1729, 1732, 1733, 1735 van het Burgerlijk Wetboek); 4) het bedingen van een verlenging van de duur van de overeenkomst van 20 augustus 1964 van maand tot maand, en het laten voortduren van die verlenging tot 1969, met het voorzien van een opzegging om aan de overeenkomst een einde te stellen in het voordeel van beide partijen, eveneens bedingen van het huurcontract zijn (schending van de artikelen 1737, 1738 en 1739 van het Burgerlijk Wetboek); 5) de overeenkomst van 20 augustus 1964 derhalve een handelshuurovereenkomst is en het vonnis deze kwalificatie geschonden heeft door ze te interpreteren als een bezetting ter bede en de feiten dat bij het sluiten van het contract van 20 augustus 1964 de naamloze vennootschap «Immofinancia» niet juist wist wat ze met het eigendom ging doen en allerlei inzichten had en de eisers tengevolge van de alsdan gehouden gerechtelijke verkoop geen rechten meer hadden op het eigendom noch op het handelsfonds geen afbreuk doen aan de kwalificatie van die overeenkomst als handelshuurovereenkomst en geen voldoende motivering zijn om de kwalificatie van handelshuurovereenkomst te verwerpen (schending van de artikelen 1107, 1134, 1319, 1320, 1322, 1709 van het Burgerlijk Wetboek, 1 van de wet van 30 april 1951; 1, 2, leden 1, 2, 3, 6, van de wet van 15 december 1872 en 97 van de Grondwet); 6) het feit dat de partijen vermeld hebben in de overeenkomst van 20 augustus 1964 geen verhuring te willen afsluiten en dat het een soort zaakwaarneming was, evenmin iets afdoet aan de kwalificatie van de overeenkomst door de rechter, die de overeenkomst bepaalt volgens de afgesloten verbintenissen (schending van de artikelen 1134, 1320, 1322, 1709 van het Burgerlijk Wetboek, 1 van de wet van 30 april 1951 en 97 van de Grondwet), zodat het bestreden vonnis de in het middel aangewezen bepalingen geschonden heeft;

en terwijl, vierde middel, eerste onderdeel, door het contract van 20 augustus 1964, alsmede door de verlengingen van dat contract tot in 1969, de naamloze vennootschap «Immofinancia» zich verbonden heeft aan de eisers van maand tot maand tegen betaling van een maandelijks prijs van 17.00 frank het genot te verschaffen van het «handels-eigendom zijnde de cinema 'Metro' met twee verdiepingen, appartement en alle verdere aanhorigheden met inbegrip van het handelsfonds, cinema-exploitatie-apparaten, alsmede de erachter gelegen garage op en met grond en hof», om te exploiteren, en tengevolge van de dwingende aard van de wetgeving op de handelshuurovereenkomsten deze overeenkomst een handelshuurovereenkomst is ongeacht welke kwalificatie de partijen eraan gegeven hebben of welk ook hun inzicht was, zelfs van precariteit (schending van de artikelen 1134, 1319, 1320, 1322, 1709 van het Burgerlijk Wetboek, 1 van de wet van 30 april 1951; 1, 2, leden 1, 2, 3, 6, van de wet van 15 december 1872 en 97 van de Grondwet);

tweede onderdeel, 1) het bepalen door de overeenkomst van 20 augustus 1964 van de duur op 1 maand en de verlenging ervan, door het contract in principe voorzien, tot oktober 1969, hetzij gedurende 5 jaar en 11 maand, een inbreuk zijn op de dwingende duur van 9 jaar inzake

handelshuurovereenkomsten en het dwingend recht van de eisers op de aanvraag tot huurhernieuwing en een ongeoorloofde ontduiking van de wet uitmaken (schending van de artikelen 3, lid 1, 13, en 14 van de wet van 30 april 1951); 2) de redenen door de naamloze vennootschap «Immofinancia» bij het sluiten van het contract van 20 augustus 1964 ingeroepen en door het vonnis in aanmerking genomen om zogezegd een precair contract af te sluiten, namelijk «dit eigendom, vrij van alle huur, exploitatie, ingebruikneming en bewoning, hetzij verder te verkopen geheel of gedeeltelijk, na er al dan niet verbouwingswerken aan te hebben laten uitvoeren, met het doel er een andere bestemming dan cinema-exploitatie aan te geven, hetzij het zelf te exploiteren als cinema of anderszins, zodat er op dit ogenblik van een verhuring, met exploitatie door een derde, geen sprake kan zijn», in werkelijkheid motieven van weigering van huurhernieuwing zijn, die derhalve niet dienstig kunnen zijn noch aangewend kunnen worden om het toepassingsgebied van de wet van 30 april 1951 te beperken (schending van de artikelen 1 en 16 van de wet van 30 april 1951);

derde onderdeel, de vaststelling van het feit dat de huurverlengingen van 1 maand door de partijen gedurende 5 jaar en een maand gesloten werden tegenstrijdig is met de bewering van het vonnis dat de partijen de aard der precariteit niet kunnen veranderen daar deze verlengingen juist aantonen dat deze zogezegde precariteit een fictief karakter heeft en een ontduiking van de wet is en het vonnis dus eveneens op tegenstrijdige en duistere motieven steunt (schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1 en 3, lid 1, van de wet van 30 april 1951 en 1709 van het Burgerlijk Wetboek);

Overwegende dat het vonnis soeverein in feite vaststelt, op grond van de bedingen van de overeenkomst en van de omstandigheden waarin deze laatste gesloten werd, dat de gemeenschappelijke bedoeling van de partijen is geweest, zonder enige gedachte van wetsontduiking, slechts een recht van bezetting ter bede van het in gebruik gegeven goed tot stand te brengen, ter uitsluiting van elke huurovereenkomst en meer bepaald van elke handelshuurovereenkomst;

Overwegende dat het vonnis, om te beslissen dat de overeenkomst niet als huurovereenkomst dient aangemerkt te worden, enerzijds op de bedingen wijst waarbij het gebruik van het goed alleen voor een termijn van een maand wordt toegestaan, met mogelijke verlenging van maand tot maand, en waarbij een zeer korte opzeggings-termijn van tien dagen wordt bepaald; dat het vonnis anderzijds de bijzondere omstandigheden aanhaalt welke aanwezig waren bij het sluiten van de overeenkomst van bezetting ter bede en welke deze overeenkomst wettigden zonder enige gedachte van wetsontduiking;

Overwegende dat het vonnis in verband met deze vaststellingen er verder op wijst dat «de afwezigheid van duur van het contract derwijze dat de eigenaar zich het recht voorbehoudt op ieder ogenblik over de zaak te kunnen beschikken, de essentie uitmaakt van het bezit ter bede; dat een zeer korte opzegging kan gelijk gesteld worden met het ogenblikkelijk ter beschikking houden van de eigenaar» en dat «de feitelijke verlenging van het bezit zonder invloed is op het karakter van bezit ter bede dat afhangt van de broosheid van het toegestaan recht waaraan op ieder ogenblik een einde kan gesteld worden»;

Overwegende dat het vonnis, op grond van bovenvermelde vaststellingen en redenen, wettelijk beslist, zonder een van de in het middel vermelde wetsbepalingen te schenden, dat de betwiste overeenkomst geen huurovereenkomst, meer bepaald geen handelshuurovereenkomst is;

Overwegende dat, nu het vonnis wettelijk aanneemt dat dat de tussen partijen geldende overeenkomst geen handelshuurovereenkomst is en dat zij zonder enige gedachte

van wetsontduiking gesloten werd, het ook wettelijk beslist dat deze overeenkomst niet onder toepassing valt van de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten, niettegenstaande het dwingende karakter van die wet ;

Dat de middelen derhalve niet kunnen aangenomen worden ;

Over het vijfde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1122, 1319, 1320, 1322, 1717 van het Burgerlijk Wetboek, 10 en 11 van de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten met het oog op de bescherming van het handelsfonds (afdeling IIbis van hoofdstuk II van titel VIII van boek III van het Burgerlijk Wetboek) ;

doordat het vonnis de door de naamloze vennootschap « Immofinancia » — in de rechten van wie de verweerders staan — betekende opzegging van het aan de eisers in gebruik gegeven en verhuurde handelseigendom met handelsfonds en aanhorigheden geldig en van waarde verklaart en de eisers veroordeelt om de plaatsen te verlaten op 1 november 1970, om de reden dat de eerste twee eisers erkennen dat de exploitatie van de cinema in feite door derde eiseres wordt gedaan die geen partij was in de oorspronkelijke overeenkomst en zij niet aanduiden hoe de huuroverdacht regelmatig zou geschied zijn en hoe derde eiseres enige rechten uit de overeenkomst zou kunnen putten en « het zeer restrictief contract tussen 'Immo-financia' en consorten Caremans iedere overdracht aan een derde, weze het een personevennootschap met beperkte aansprakelijkheid waarvan eerste eiser zaakvoerder zou zijn, uitsloot ; dat de eenzijdige betaling door de personevennootschap met beperkte aansprakelijkheid aan deze laatste geen rechten heeft kunnen geven ; dat de betaling ook door mandataris mag gebeuren of zelfs door een derde ; dat derde eiseres in hoger beroep dus geen enkel recht kan putten uit de litigieuze overeenkomst en dat de eerste twee eisers geen rechtmatig belang meer hebben in het bezit dat zij op onregelmatige wijze aan een derde overdroegen ; dat in billijkheid de eisers ook niet kunnen beweren bedrogen te zijn geweest door een overeenkomst die herhaaldelijk bevestigde dat zij geen huurrechten konden krijgen ; dat ware er ooit een handelsverhuring mogelijk geweest, dan nog de eigenaar het recht had opzegging te geven tegen het einde van het triënnat (maandelijks opzegging voorzien zijnde) en de eisers dus reeds hadden kunnen opgezegd worden zelfs bij toepassing van de wet van 30 april 1951 tegen 31 augustus 1969 ; dat de nieuwe koper, ook krachtens artikel 12 der wet opzegging kon betekenen van één jaar » ;

terwijl, 1) de overeenkomst van 20 augustus 1964 geen verbod van afstand van huur noch van onderverhuring voorziet en derhalve de twee eerste eisers gerechtigd waren onder te verhuren of de huur af te staan aan derde eiseres krachtens artikel 1717 van het Burgerlijk Wetboek en zonder de bijzondere rechtspleging bepaald door artikel 10, vervat in de wet van 30 april 1951, te moeten volgen en de eisers derhalve hun bezit niet onregelmatig hebben overgedragen (schending van de artikelen 1122, 1717 van het Burgerlijk Wetboek en 10, vervat in de wet van 30 april 1951), 2) het vonnis, door te beslissen dat het zeer restrictief karakter van de overeenkomst van 20 augustus 1964 iedere overdracht aan een derde uitsluit, de bewijskracht van die overeenkomst miskent, daar deze laatste geen verbod van overdracht voorziet, en dit totaal verbod van overdracht daarbij nietig is (schending van de artikelen 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 10 en 11 vervat in de wet van 30 april 1951), 3) de eerste twee eisers in alle geval rechtmatig belang bleven hebben bij de bestrijding van de geldigverklaring van de opzegging van de overeenkomst van 20 augustus 1964, al zouden ze deze onrechtmatig overgedragen hebben, daar ze hoofdelijk gehouden bleven voor alle verplichtingen der verhuring tegenover de verweerders en eveneens instaan voor het

naleven van hun verbintenissen tegenover derden (schending van de artikelen 11, III, vervat in de wet van 30 april 1951, 1146, 1147 en 1149 van het Burgerlijk Wetboek), 4) de beschouwingen van het vonnis volgens welke in billijkheid de eisers niet zouden bedrogen zijn daar in het geval ener veronderstelde handelshuurovereenkomst er opzegging had kunnen gegeven worden na 3 jaar of binnen het jaar na de vervreemding geen afdoende motieven zijn, te meer daar dergelijke opzeggingen niet gegeven werden, en de driejaarlijkse opzegging in het contract niet voorzien was zoals het vonnis zelf vaststelt en zij niets kunnen afdoen aan de toepassing van de wet en de bewijskracht der overeenkomsten (schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 3, lid 5, 12, vervat in de wet van 30 april 1951, 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek), zodat het vonnis de in het middel aangewezen bepalingen geschonden heeft ;

Overwegende dat het vonnis, na wettelijk beslist te hebben dat de overeenkomst geen huurovereenkomst is, de wetsbepalingen betreffende de overdracht van huur- en handelshuurovereenkomsten, en de onderverhuring, niet heeft kunnen schenden ;

Overwegende dat het vonnis, op grond van een soevereine beoordeling van de bedoeling van de partijen, beslist dat het restrictief karakter van de overeenkomst iedere overdracht aan een derde uitsluit ;

Dat het vonnis zijn beslissing aldus wettelijk rechtvaardigt en, bij afwezigheid van ieder beding betreffende de overdracht aan een derde, de bewijskracht van de overeenkomst niet miskent ;

Dat voor het overige het middel tegen overtollige redenen van het vonnis is gericht en bij gebrek aan belang niet ontvankelijk is ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt de eisers in de kosten.

NOOT. — Zie J. Kokelenberg, « Precaire bezetting : versoepeling of ondermijning van de handelshuurwet ? », in R.W. 1970-71, 1593 e.v.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL (Afdeling Bergen)

17e Kamer — 21 april 1972.

Voorzitter : M. Mahaux.

Raadsheren : M. Stocq en mevrouw Jeanmart.

Substituut-generaal : M. Mallié.

Advocaat : Mr. Colmant (Bergen).

Wet 12 april 1965. — Loon. — Ontslagvergoeding.

De ontslagvergoeding heeft niet de aard van het loon dat bedoeld wordt in de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon van de werknemers.

Openbaar Ministerie t./X.

Gelet op het beroep ingesteld op 31 december 1971 door de Arbeidsauditeur

tegen een vonnis gewezen door 1 rechter, op 23 december 1971, door de Correctionele Rechtbank van Bergen, dat, rechtdoende op tegenspraak

zegt dat het misdrijf dat de verdachte ten laste wordt gelegd, niet strafbaar is aangezien het zedelijk bestanddeel dat door de wet wordt vereist ontbreekt ;

de verdachte vrijspreekt en hem zonder kosten ontslaat van rechtsvervolgning ;

de kosten ten laste legt van de Staat.

Gehoord het verslag van de heer Raadsheer Stocq ;

Gehoord het Openbaar Ministerie in zijn vordering ;

Gehoord de betichte in zijn middelen tot verdediging, uiteengezet door Meester Colmant, advocaat bij de balie te Mons ;

Overwegende dat het beroep, regelmatig naar de vorm, binnen de wettelijke termijn werd ingesteld ; dat het ontvankelijk is ;

Overwegende dat de verjaring van de strafvordering gestuit werd door het proces-verbaal van de openbare terechtzitting, gehouden op 24 maart 1972 ;

Overwegende dat op deze zitting de verdachte uitgenodigd werd zich te verdedigen omtrent de feiten van het misdrijf in nauwkeuriger juridische termen omschreven en nader gepreciseerd wat betreft de beschouwde periode tijdens dewelke de feiten de achtereenvolgende en voortdurende uiting uitmaakten van hetzelfde misdadig opzet ; dat X... zulks heeft aanvaard en zich werkelijk verdedigd heeft tegen de telastelegging « zich schuldig te hebben gemaakt, te Soignies, kanton van dezelfde naam, tussen 7 en 16 april 1971, in overtreding van de art. 1, 2, 11, 42 der wet van 12 april 1965, door al werkgever nagelaten te hebben, in munt die wettelijk gangbaar is in België, een in geld waardebaar voordeel te betalen waarop zijn werknemer Waucquier Richard, te zijnen laste, recht had ingevolge zijn dienstbetrekking, ter zake een afdankingsvergoeding geldend als loon ».

In feite :

Overwegende dat het vaststaat :

— dat verdachte op 7 april 1971 op staande voet zijn chauffeur, die sinds 27 februari 1969 in zijn dienst was, heeft ontslagen ;

— dat ter rechtvaardiging van dit ontslag zonder opzeggingstermijn, dat een eenzijdige verbreking van de dienstbetrekking, beheerst door de wet van 10 maart 1900 uitmaakt, de verdachte de dringende reden bedoeld in artikel 20 van gezegde wet inroept, door verscheidene ernstige tekortkomingen aan de verplichtingen betreffende de uitvoering van de overeenkomst aan te duiden waaraan zijn werkmán zich schuldig heeft gemaakt en waarvoor hij zich moet verantwoorden overeenkomstig artikel 8 (wet van 4-3-1954, artikel 4, par. 1) ;

Overwegende dat insgelijks vaststaat dat de werkgever Ryckaert de dringende reden aan zijn werkmán niet heeft betekend bij aangetekend schrijven verstuurd binnen de drie dagen van de opzegging (artikel 21/bis) ;

Overwegende, anderzijds, dat uit de bestanddelen der zaak blijkt dat de feiten die de afdanking zonder vooropzeg zouden gerechtvaardigd hebben, gekend waren door het ondernemingshoofd sedert ten minste drie dagen, uitgenomen het feit met betrekking tot de « slechte aankoppeling van de aanhangwagen » ;

Overwegende, ten slotte, dat het vaststaat dat de verdachte op 22 februari 1972 effectief aan zijn ontslagen werkmán een afdankingsvergoeding van 4.403 frank heeft betaald ;

In rechte :

Overwegende dat allereerst moet worden onderstreept en vastgesteld dat krachtens artikel 20 van de wet van 10 maart 1900, zijnde artikel 5 van de wet van 10 december 1962, het ontslag niet meer zonder vooropzeg kon gegeven worden wegens door verdachte ingeroepen dringende reden die hem sinds meer dan drie dagen bekend waren ;

Dat, anderzijds, de verdachte om het ontslag zonder

vooropzeg te rechtvaardigen, de dringende reden, die de « slechte aankoppeling van de aanhangwagen » had kunnen uitmaken — indien moest bewezen zijn dat deze daad in hoofde van de werkmán een ernstige tekortkoming aan zijn verplichtingen betreffende de uitvoering van de arbeid uitmaakt — niet meer kan invoeren, vermits het ondernemingshoofd bedoelde reden niet heeft betekend bij aangetekend schrijven binnen de drie dagen van het ontslag ;

Dat, aangezien de dienstbetrekking verbroken werd zonder wettige redenen of zonder voldoende vooropzeg, de verdachte gehouden was om aan zijn werkmán een vergoeding te betalen gelijk aan het loon overeenkomend met de duur van de opzeggingstermijn (artikel 22 van de wet van 10 maart 1900) ;

Overwegende dat naar luid van artikel 11 van de wet van 12 april 1965, het « loon » waarop de werkmán ingevolge zijn dienstbetrekking recht heeft ten laste van zijn werkgever, onverwijld moet worden uitbetaald en uiterlijk op de eerste betaaldag die volgt op de datum waarop de dienstbetrekking eindigt, op straffe zich schuldig te maken aan een reglementair misdrijf dat strafbaar is krachtens de bepalingen van artikel 42 van dezelfde wet ;

Aangezien de gestelde vraag derhalve is, te weten of, door de vergoeding gelijk aan het loon slechts op 22 februari 1972 te betalen, in de plaats van in april 1971, de betichte het in artikel 11 van de wet van 12 april 1965 beoogde misdrijf heeft begaan ;

Overwegende dat deze vraag erin bestaat te onderzoeken of de « vergoeding » waarvan sprake al dan niet gelijk moet gesteld worden met het « loon » zoals dit begrip wordt bepaald bij artikel 2 van de wet betreffende de bescherming van het loon der werknemers (Staatsblad van 30-4-1965) ;

Overwegende dat geen enkel bestanddeel van de wettelijke bepaling de theorie bekrachtigt volgens dewelke de sommen, van vergoedende aard, zoals vergoedingen verschuldigd wegens gebrek aan opzegging, deel zouden uitmaken van het loon, alhoewel de voorbereidende werken van de wet gewag maken van deze stelling (cfr. R.P.D.B., complément III, V^e, contrat de travail n° 361 ; - A. Trine et Blondiau : la notion de rémunération dans la loi du 12 avril 1965 ; - Rev. de droit social, 1965, p. 287) ;

Overwegende dat de vergoedingen, die voor doel hebben de schade te herstellen die het gevolg is van het onregelmatig ontslag, en alhoewel zij bepaald worden door een vast bedrag dat vastgesteld wordt, rekening houdend met het loon dat de loontrekkende zou verdiend hebben, hun juridische aard van schadevergoeding bewaren en in geen geval kunnen gelijkgesteld worden met loon, daar het stelsel van vergoeding dat door de wetgever gekozen werd niets anders dan een berekeningswijze is (Cass., 14-1-1935, Pas. 1-105) ;

Overwegende dat derhalve moet beslist worden dat de betichte niet het misdrijf gepleegd heeft dat hem ten laste gelegd wordt, hoe het ook mag omschreven worden, aangezien de vergoeding die hij aan zijn werkmán moest betalen niet de aard had van een loon en derhalve niet diende betaald te worden binnen de termijn die gesteld is bij artikel 11 van de wet van 12-4-1965 op straffe van de sancties waarin voorzien is door artikel 42 van dezelfde wet ;

Om deze redenen,

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak :

Gelet op de wetsbeschikkingen vermeld in het vonnis waartegen beroep alsook artikelen 211, 212 van het Wetboek van strafvordering, 24 van de wet van 15 juni 1935, 46 van de wet van 12 april 1965 betreffende de

bescherming van het loon der werknemers, ter zitting aangeduid door de heer voorzitter ;

Ontvangt het beroep ;

Verklaart het ongegrond ; bevestigt dienvolgens het vonnis waartegen beroep ;

Laat de kosten van beroep t.o.v. het Openbaar Ministerie ten laste van de Staat.

NOOT. —

I. Een werkgever beëindigt de arbeidsovereenkomst waardoor hij met een handarbeider verbonden is voor een onbepaalde tijd, zonder een opzeggingstermijn in acht te nemen, zonder een ontslagvergoeding te betalen en zonder de dringende redenen, die het onmiddellijk ontslag zouden kunnen rechtvaardigen, schriftelijk te betekenen aan de werknemer.

Het staat dus vast dat de werkgever gehouden is een ontslagvergoeding, waarvan het bedrag gelijk is aan het loon dat overeenkomt met de duur van de opzeggings-termijn die niet in acht genomen werd, te betalen.

Daar de arbeidsovereenkomst een eind nam op 7 februari 1971 en de werkgever de ontslagvergoeding nog niet betaald had op 24 mei, werd hij vervolgd voor de correctionele rechtbank wegens inbreuk op de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers.

De correctionele rechtbank van Bergen spreekt de verdachte vrij omdat niet bewezen is dat hij de bedoeling had de wet te overtreden (moreel bestanddeel van het misdrijf).

Op beroep van de arbeidsauditeur spreekt het Hof van beroep de verdachte eveneens vrij, omdat de ontslagvergoeding niet als loon kan beschouwd worden in de zin van de wet van 12 april 1965, en dus niet moet betaald worden binnen de termijn die bepaald is in artikel 11 van deze wet.

II. De argumenten aangevoerd ter rechtvaardiging van de dubbele vrijspraak, zijn niet te aanvaarden :

1. In de merkwaardige studie « L'élément moral dans les infractions » — 1952 —, heeft R. Legros bewezen dat alle misdrijven gelijkaardig zijn, en enkel verschillen door de gestelde straf, zodat geen onderscheid moet gemaakt worden tussen misdaden en wanbedrijven, eensdeels, en overtredingen en contraventionele wanbedrijven, anderdeels, bij het zoeken naar het moreel bestanddeel. Wanneer de wet geen bepaald zedelijk bestanddeel vereist (bv. oogmerk om te schaden, vrijwillige slagen, enz.), is het voldoende dat de materialiteit van het misdrijf vastgesteld wordt om — behoudens grond van rechtvaardiging — straf toe te meten.

In de wet van 12 april 1965 kan geen enkele bepaling gevonden worden waaruit zou kunnen afgeleid dat een bepaald zedelijk bestanddeel vereist is opdat de overtredingen van deze wet zouden kunnen bestaan ; het is derhalve ten onrechte dat de vrijspraak door de correctionele rechtbank gefundeerd werd op de afwezigheid van de bedoeling om de wet te overtreden (wat geen grond van rechtvaardiging is).

2) Het Hof van beroep te Brussel, afdeling Bergen, heeft de motivering van de correctionele rechtbank niet gevolgd doch de vrijspraak op een andere redenering gegrond, namelijk op de overweging dat de ontslagvergoeding geen « loon » is en derhalve niet geniet van de bescherming ingesteld door de wet van 12 april 1965.

Deze redenering van het Hof miskent het doel nagestreefd door de meervermelde wet van 1965 en de omschrijving die uitdrukkelijk tijdens de parlementaire

werkzaamheden van het begrip loon werd gegeven.

Het doel van de wet van 12 april 1965 bestaat erin het loon te « beschermen », wat bereikt wordt door het treffen van maatregelen die de gerechtigde moeten toelaten in voldoende mate over zijn loon te kunnen beschikken om in zijn levensonderhoud en in dat van zijn gezin te voorzien. (Kamer, 1962-1963, gedr. stuk n° 471-1, pp. 1 en 10 ; n° 47111, p. 13 ; Senaat, 1964-1965, gedr. stuk n° 115, p. 8.)

Artikel 2 van de wet van 1965 bepaalt, voor de toepassing van die wet en behoudens de uitzonderingen voorzien in alinea 3 van dat artikel, als loon, o.m. het loon in geld en de in geld waardeerbare voordelen waarop de werknemer, ingevolge zijn dienstbetrekking, recht heeft ten laste van de werkgever.

Dat loonbegrip moet in in ruime zin begrepen worden. (Kamer, 1962-1963, gedr. stuk, n° 471/1, pp. 2 en 10 ; Senaat, 1964-1965, gedr. stuk, n° 115, pp. 9, 10 en 78.)

In het aldus ruim opgevatte loonbegrip moet worden begrepen « niet alleen het eigenlijke loon toegekend als rechtstreekse tegenprestatie van de verrichte arbeid, maar ook alle andere voordelen die in verband met de uitvoering, de beëindiging of de schorsing van de dienstbetrekking worden verleend, zoals opzeggings- en ontslagvergoedingen... » (Kamer, 1962-1963, gedr. stuk, n° 471/1, p. 4.) Dit wordt eveneens onderstreept in het advies van de Raad van State : « Onder „beloning” wordt in het ontwerp niet alleen verstaan hetgeen de werknemers en de daarmee gelijkgestelde personen als tegenprestatie voor de door hen verrichte arbeid ontvangen, maar ook alle voordelen waarop zij vanwege degenen in wier dienst zij staan, recht hebben en welke enig verband houden met de dienstbetrekking, bijvoorbeeld de opzeggingsvergoedingen... » (Kamer, 1962-1963, gedr. stuk, n° 471/1, p. 10.)

Het feit dat de term « beloning », die te ruim was omdat hij ook op onverplichte geschenken wijst die door de werkgever aan zijn werknemers worden toegekend, op advies van de Raad van State, vervangen werd in de oorspronkelijke tekst door de term « loon ». (Kamer, 1962-1963, gedr. stuk, n° 471/1, p. 15), wijzigt niets aan de inhoud van het begrip zoals het hoger omschreven werd.

Dat de vergoedingen wegens beëindiging van de overeenkomst in het begrip loon begrepen zijn, wordt trouwens nog verder beklemtoond in het advies van de Raad van State bij het ontwerp waar gezegd wordt dat de gebruikte uitdrukking « ten gevolge van zijn dienstbetrekking » er op wijst dat daardoor gevisieerd wordt niet enkel het eigenlijke loon, maar eveneens andere voordelen die in verband staan met de uitvoering, de beëindiging, de schorsing van de dienstbetrekking. (Kamer, 1962-1963, gedr. stuk, n° 471/1, p. 17.)

Ook de Senaatscommissie verduidelijkte dat de opzeggings- en ontslagvergoedingen behoren tot het loon zoals het beschermd wordt door de wet van 12 april 1965. (Senaat, 1964-1965, gedr. stuk, n° 115, p. 9.)

Het is daarenboven normaal, in het bestek van de door de wet georganiseerde bescherming, de vergoedingen door de werkgever uitgekeerd wegens beëindiging van de overeenkomst, als loon te beschouwen.

Deze vergoedingen zijn er immers op gericht het inkomen uit arbeid, dat verloren gaat door de beëindiging van de arbeidsovereenkomst, te vervangen ; het feit dat zij op forfaitaire wijze berekend worden, verandert daaraan niets : in principe zijn deze vergoedingen bestemd om de werknemer toe te laten gedurende een bepaalde tijd in zijn onderhoud en dat van zijn gezin te voorzien. Deze uitkeringen moeten derhalve van de wettelijke beschermingsmaatregelen genieten.

III. Alhoewel we niet kunnen instemmen met de motieven die aangevoerd werden door de correctionele rechtbank van Bergen en door het Hof van beroep van Brussel,

om de vrijspraak te rechtvaardigen, zijn we nochtans van oordeel dat de verdachte moest vrijgesproken worden; de motieven kunnen wij niet goedkeuren, echter wel het resultaat.

Het adagium « nullum crimen, nulla poena sine lege » wordt in de Belgische Grondwet verwoord in artikel 7, al. 2, en artikel 9, die de essentiële regelen behelzen om de burgers tegen willekeurige vervolging en bestraffing te beschermen.

Uit deze bepalingen volgt dat het Belgisch strafrecht een recht van strikte toepassing is, wat medebrengt, dat de rechter slechts een strafrechtelijke sanctie zal toepassen indien het geval dat hij te beoordelen heeft, door of krachtens de wet bestraft is. De strafwet is slechts toepasselijk op de gevallen die zij beoogt.

In casu werd de werkgever vervolgd om de ontslagvergoeding niet binnen de voorgeschreven termijn betaald te hebben, m.a.w. wegens inbreuk op de bepalingen van artikel 11 van de meer vernoemde wet van 12 april 1965, waarvan de bestraffing voorzien is in artikel 42 van dezelfde wet.

Het bedoeld artikel 11 luidt als volgt: « Wanneer de dienstbetrekking een einde neemt, moet het nog verschuldigd loon onverwijld worden uitbetaald en uiterlijk op de eerste betaaldag die volgt op de datum waarop de dienstbetrekking eindigt... »

Volgens de bewoordingen van artikel 11, geldt het enkel voor het nog verschuldigd loon.

Welnu, de ontslagvergoeding moet wel als loon beschouwd worden voor de toepassing van de wet van 12 april 1965, doch dit loon is niet « nog verschuldigd » op het einde der dienstbetrekking.

Ons inziens geldt de bepaling van artikel 11 voor het loon dat door de werknemer verdiend werd « tot op het ogenblik » dat de dienstbetrekking een einde neemt en dat door de werkgever moet betaald worden.

De ontslagvergoeding ten laste van de werknemer is niet verschuldigd « tot op het ogenblik » dat de dienstbetrekking beëindigd wordt; dat loon vindt integendeel zijn oorsprong in de beëindiging van de dienstbetrekking: enkel omdat de dienstbetrekking onregelmatig beëindigd wordt moet een ontslagvergoeding betaald worden.

Bij het einde van de dienstbetrekking is het bedoelde loon (de ontslagvergoeding) niet « nog » verschuldigd, het « wordt » verschuldigd wegens de beëindiging ervan.

De niet-betaling van de ontslagvergoeding binnen een bepaalde termijn maakt dus geen inbreuk uit op de bepalingen van artikel 11, noch van enig ander artikel, van de wet van 12 april 1965, zodat de werkgever niet had moeten vervolgd worden, of, in elk geval, moest vrijgesproken worden.

U. C. D.

HOF VAN BEROEP TE GENT

3e Kamer. — 4 maart 1971.

Voorzitter : M. W. Van Malleghem.

Raadsheren : MM. G. Verhegge (verslaggever)
en A. Dujardin.

Eerste advocaat-generaal : M. C.J. Vanhoudt.

Samenloop. — Geheimstokerij. — Analogische toepassing van art. 65 voor de hoofdgevangenisstraf. — Niet voor de ontdoken rechten en voor de geldboeten.

Zo de feiten van geheimstokerij, onwettig bezit en vervoer van alcohol en ongeoorloofde handel in geestrijke dranken ieder op zichzelf strafbaar zijn, maar verbonden zijn

door eenzelfde misdadig opzet en eenzelfde misdadige onderneming vormen, geeft dit collectief misdrijf dienvolgens, wat de straffoemeting betreft, bij analogische toepassing van de bepaling van artikel 65 van het Strafwetboek slechts aanleiding tot de toepassing van een enkele hoofdgevangenisstraf, de zwaarste.

Krachtens artikel 100, al. 2 vindt de analogische toepassing van artikel 65 niet plaats ten aanzien van de geldboeten gesteld om de inning van de fiscale rechten te verzekeren. Ze is evenmin toepasselijk ten aanzien van de ontdoken rechten zelf, die geen straf uitmaken.

Govaerts.

Gelet op het aangevochten vonnis dat op tegenspraak op 6.3.1969 uitgesproken werd door de correctionele rechtbank te Mechelen;

Gelet op het arrest op 7.9.1970 gewezen door het Hof van Cassatie, waarbij het arrest dat op 6.11.1969 op hoger beroep van het Openbaar Ministerie en van de beklaagde gewezen werd door het hof van beroep te Brussel, vernietigd wordt in zover het uitspraak deed « over de tegen de beklaagde ingestelde vorderingen en hem solidair met een medebeklaagde tot de kosten van hoger beroep veroorzaakt »;

Overwegende dat het feit aan de beklaagde ten laste gelegd, zoals voor de eerste rechter bewezen is gebleken; dat o.m. uit de verklaringen van Franck — stukken 9/ blz. 4, 12/ blz. 7 van het dossier — blijkt dat de beklaagde zich aan het hem ten laste gelegde feit heeft schuldig gemaakt als medeplichtige, om werktuigen te hebben verschaft die tot het misdrijf hebben gediend wetende dat ze daartoe zouden dienen, nml. om deelgenomen te hebben aan de installatie van de geheimstokerij;

Overwegende dat alhoewel het feit aan de beklaagde ten laste gelegd en datgene voor hetwelk hij veroordeeld werd bij arrest van 14.6.1968 van het hof van beroep te Brussel, in kracht van het gewijsde gegaan, ieder op zich zelf strafbaar zijn, zij verbonden zijn door éénzelfde misdadig opzet, éénzelfde misdadige onderneming vormen, en dit collectief misdrijf dienvolgens wat de straffoemeting betreft bij analogische toepassing van de bepaling van artikel 65 van het Strafwetboek, slechts aanleiding geeft tot de toepassing van een enkele hoofdgevangenisstraf, de zwaarste;

dat inderdaad dient aangenomen te worden dat de beklaagde bij de uitvoering van het eerste misdrijf, het feit van geheimstokerij dat plaatsgreep vóór 1.3.1968, d.i. vóór de feiten van onwettig bezit en vervoer van alcohol en ongeoorloofde handel in geestrijke dranken betuigd bij voormeld arrest van 14.6.1968, reeds de beslissing had getroffen de laatstvermelde feiten te plegen;

Overwegende echter dat wat de hoofdgevangenisstraf betreft, het strafbaar feit van geheimstokerij dat ten laste van de beklaagde aangehouden wordt, als bestanddeel van het hoger vermeld collectief misdrijf reeds betuigd is door de straf van vier maanden hoofdgevangenisstraf welke uitgesproken werd door het arrest van het hof van beroep te Brussel van 14.6.1968 dat in kracht van het gewijsde is gegaan;

dat op straf van schending van het gerechtelijk gewijsde, de beklaagde voor dit feit niet andermaal met een hoofdgevangenisstraf mag worden gestraft; (Cassatie 23.11.1953, Pas. 1954, I, blz. 229);

Overwegende dat krachtens art. 100, al. 2, de analogische toepassing van art. 65 WSR. niet plaats vindt ten aanzien van de geldboeten gesteld om de inning van de fiscale rechten te verzekeren;

dat ze evenmin toepasselijk is ten aanzien van de ontdoken rechten zeelf die geen straf uitmaken;

Op deze gronden,

Het Hof,

rechtdoende op tegenspraak ;

Gelet op de wetsbepalingen door de eerste rechter ingeroepen, en daarenboven op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935 en artikel 211 van het Wetboek van Strafvordering ;

al deze wetsbepalingen door de heer Voorzetter ter terechtzitting van heden aangeduid ;

Ontvangt de hogere beroepen, erover uitspraak doende,

Doet het aangevochten vonnis teniet waar het de beklagde heeft veroordeeld tot één jaar hoofdgevangenisstraf en tot de kosten van de aanleg gevallen aan de zijde van het Openbaar Ministerie ; opnieuw wijzende : zegt dat er geen aanleiding toe is een nieuwe hoofdgevangenisstraf uit te spreken ten laste van de beklagde ; laat de kosten van beide aanleggen gevallen aan de zijde van het Openbaar Ministerie ten laste van de Staat.

Bevestigt het aangevochten vonnis voor het overige.

Veroordeelt de beklagde in de kosten van de aanleg gevallen aan de zijde van het vervolgend bestuur.

VREDEGERECHT TE BRUGGE

3e Kanton. — 28 januari 1972.

Rechter : M. A. De Ketelaere.

Advocaten : Mrs. Dumoulyn loco J. Cant en C. Maertens.

Handelshuur. — Vraag tot hernieuwing. — Kennisgeving van andere voorwaarden. — Dagvaarding. — Afstand van de vraag.

De huurder die, na regelmatig een vraag tot hernieuwing van handelshuur te hebben ingediend en na kennisgeving van andere voorwaarden van de verhuurder ontvangen te hebben, tijdig overeenkomstig art. 18 Handels-huurwet gedagvaard heeft, kan geen afstand doen van zijn vraag tot hernieuwing en van zijn recht op hernieuwing, aangezien de hernieuwing tussen partijen verworven is onder de voorwaarden die door de rechter zullen worden vastgesteld, behoudens het recht van de huurder om, wanneer die voorwaarden eenmaal zullen vastgesteld zijn, hoger beroep in te stellen en afstand van zijn vraag tot hernieuwing te doen binnen vijftien dagen na de betekening van het in hoger beroep gewezen vonnis.

Durieux t./ Ronsse e.a.

De vordering strekt tot het bekomen van wettelijke hernieuwing van de handelshuur betreffende een winkel met afhankelijkheden, gelegen Zeedijk 187, te Knokke, gemeente Knokke-Heist, met ingang van 1.4.1972, aan de thans met verweerders geldende huurvoorwaarden, onder meer een jaarlijkse huurprijs van 44.000 frank, minstens aan deze door Ons te bepalen ;

Deze hernieuwing werd door eiser aan verweerders aangevraagd bij aangetekende brieven van 28.10.1970, waarbij eiser voorstelde de voorwaarden van zijn huur, ingegaan op 1 april 1963 en verstrijkende op 31 maart 1972 te behouden overeenkomstig het tussen partijen geldende huurkontraakt van 22.3.1963, hetwelk zou geboekt zijn te Knokke op 8.7.1963, doch waarvan geen der partijen een exemplaar overlegt ;

Bij aangetekende brief van 12.1.1972 hebben verweerders medegedeeld in te stemmen met de huurhernieuwing, op voorwaarde dat de jaarlijkse huurprijs zou gesteld worden op 100.000 frank en eiser op zich zou nemen

de betaling van alle belastingen betreffende het huurogoed en het aandeel van de gemeenschappelijke lasten van het gebouw waarvan het huurgeld deel uitmaakt ;

Partijen kwamen niet tot een akkoord, zodat eiser tot dagvaarding overging ;

Bij konklusie, neergelegd op 15.10.1971, verzoekt eiser Ons hem «akte te verlenen van zijn afstand van zijn vraag tot huurvernieuwing en van zijn afstand van zijn recht op huurvernieuwing voor het handelshuis gelegen aan de Zeedijk 187, te Knokke v.g. en van zijn opzeg van deze huur tegen de vervaldatum van 31-3-1972 en zijn verbintenis het gehuurde goed uiterlijk op deze datum te verlaten» ;

Verweerders hebben deze konklusie niet beantwoord.

Thans verzoekt eiser Ons om vonnis, overeenkomstig zijn conclusie, zich beroepend op artikel 20 van de wetgeving op de handelshuurovereenkomsten ;

In rechte :

Overwegende dat — ingevolge de huurvernieuwingsaanvraag door eiser overeenkomstig artikel 14 van de wetgeving op de handelshuurovereenkomsten en de toekenning dezer door verweerders, mits andere voorwaarden, gevolgd door tijdige dagvaarding ten verzoeken van de huurder overeenkomstig artikel 18 der zelfde wet — de huurvernieuwing tussen partijen is verworven aan de voorwaarden die, volgens artikel 19 dezer wet, door de rechter zullen worden vastgesteld, behoudens het recht van de huurder, vervat in artikel 20, om, eens die voorwaarden aldus zijn vastgesteld geworden, beroep in te stellen tegen het vonnis van de eerste Rechter en afstand te doen van zijn vraag tot hernieuwing » binnen de 15 dagen na de betekening van het in hoger beroep gewezen vonnis » ;

Overwegende dat eiser derhalve thans niet gerechtigd is eenzijdig afstand te doen van de huurvernieuwing, noch opzegging te geven van de thans nog lopende huur tegen het einde dezer — wat op hetzelfde neerkomt ;

Overwegende dat de deze afstand, in de huidige stand der zaak, enkel kan geschieden bij wederzijds akkoord tussen partijen ;

Overwegende dat het derhalve nodig is dat verweerders desaan gaande zouden stelling nemen (...).

NOOT. — *Anders* : M. Lahaye en J. Vankerckhove, in *Les Nouvelles*, « Les baux commerciaux », nrs. 1790 bis en 1820 bis, Verg. Vred. Zaventem, 3 maart 1965, *R.W.*, 1965-66, 311.

MEDEDELINGEN

Belgische en Luxemburgse Unie voor Strafrecht — Vergadering te Antwerpen op 26 februari 1972

Op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Brussel op 1 september 1972 sprak de heer Victor Van Honsté, advocaat-generaal, een rede uit waarvan de titel luidde : « Bedenkingen over de bestrijding van de zware misdadigheid ».

Be Belgische en Luxemburgse Unie voor Strafrecht besliste aan drie belangrijke en actuele onderwerpen daaruit, nl. :

— het gebruik van vuurwapens door leden van de politiediensten,

— de gijzeling van meerderjarige of minderjarige personen,

— het gerecht van wijzen in zake de zware misdadigheid, een debat te wijden. Het wordt gehouden op maandag 26 februari 1973 te 17 u. in de zaal van de algemene vergaderingen van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen, met als inleider advocaat-generaal V. Van Honsté zelf.

Voor de belangstellende lezer zij vermeld, dat de tekst van de openingsrede van advocaat-generaal Van Honsté verschenen is in de lopende jaargang van het Rechtskundig Weekblad (1972-73, 241 v.) en de te bespreken onderwerpen daarin behandeld zijn sub IV en V.

Over voorrechten

In verband met de noot onder het vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Dendermonde van 7 juli 1971, R.W. 1972-73, 576, vestigt een lezer de aandacht erop, dat artikel 19, 4° quinquies van de Hypotheekwet bij de wet van 27 juni 1969 (art. 50, 4°) is opgeheven, en het Fonds voor beroepsziekten en de Fondsen voor bestaanszekerheid thans met de R.M.Z. preferente schuldeisers van gelijke rang zijn (nieuw art. 19, 4° ter).

De annotator bekent gaarne op de aandachtige lezer te zijn achtergebleven. Als verontschuldiging moge gelden de vele, bijna niet bij te houden wetswijzigingen op sociaal-rechtelijk gebied en de niet altijd tijdige of preciese coördinatie van de teksten in de uitgaven van wetboeken.

A. C.

Wetenschappelijk onderwijs Limburg Postuniversitair Centrum Juridische aspecten van het leefmilieu

Milieuproblemen hebben in vele gevallen ook een juridische kant. Nu de aandacht van de publieke opinie de omgevingsproblemen duidelijk naar voor hebben geschoven, krijgt ook de jurist, als magistraat, advocaat of bedrijfsjurist er meer en meer mee te maken.

Op initiatief en verzoek van advocaten van de beide Limburgse balies wordt daarom deze post-academische cursus ingericht.

PROGRAMMA

10 februari 1973 : Reglementering op de hinderlijke bedrijven, Prof. dr. L. P. Suetens.

17 februari 1973 : Burgerrechtelijke aspecten, dr. H. Bocken.

24 februari 1973 : Waterverontreiniging (huidige wetgeving), dr. M. Vanholder.

3 maart 1973 : Waterverontreiniging (wetten van 26 maart 1971), dr. M. Vanholder.

10 maart 1973 : Natuurbescherming en ruimtelijke ordening als instrument van ecologie, dr. Ph. Vanden Borre.

17 maart 1973 : Geluidshinder, dr. M. Vanholder.

24 maart 1973 : Lucht- en Bodemverontreiniging, dr. H. Bocken.

31 maart 1973 : Poging tot synthese, dr. H. Bocken.

* * *

Plaats : Postuniversitair Centrum Limburg, Elfde Liniestraat 24, 3500 Hasselt.

Tijd en duur : Het programma loopt over acht zaterdagen, van 10 februari af tot 31 maart 1973, telkens van 8 u. 30 tot 12 u. 30.

Iedere zitting omvat een college waarna bespreking en discussie, zc mogelijk aan de hand van concrete gevallen. Een koffiepauze van 15 min. is voorzien.

Deelnemingskosten : 1.000 BF (fl. 75,—), over te schrijven op prk. 9812.59 of op Banque de Paris et des Pays-Bas — Maastricht 63.36.50.323 van het Wetenschappelijk Onderwijs Limburg met vermelding : « Milieurecht ».

Inschrijving :

— hetzij persoonlijk of schriftelijk bij het sekretariaat van het Postuniversitair Centrum, Elfde Liniestraat 24, te Hasselt, elke werkdag van 9 u. tot 12 u. en van 14 u. tot 17 u. ; 's zaterdags van 9 tot 12 u.

— hetzij door overschrijving van het bedrag der deelnemingskosten.

STATISTIEK DER HUWELIJKSCONTRACTEN OVER HET JAAR 1971

In de hiernavolgende bladzijden delen wij de statistiek mede van de in 1971 geregistreerde huwelijkscontracten, die opgemaakt werd door de diensten van het Ministerie van Financiën.

Deze statistiek geeft in tabel I in hoofdorde het aantal huwelijkscontracten per provincie en per gerechtelijk arrondissement op.

De bijgevoegde tabellen II, III en IV vermelden in het bijzonder :

— voor 1971 ; per provincie, een percentage van de huwelijkscontracten in verhouding tot het aantal huwelijken (tabel II) ;

— een vergelijking die, in percentages, de belangrijkheid weergeeft van elk der huwelijksregimes, enerzijds ten opzichte van het aantal huwelijkscontracten (tabel III) en anderzijds ten opzichte van het aantal huwelijken (tabel IV), voor de jaren 1927, 1937, 1947, 1952, 1957 en 1971.

Nu de herziening van het huwelijksgoederenrecht nog steeds in het midden staat van de belangstelling der juristen, zal deze statistiek voorzeker nuttige en onontbeerlijke aanwijzingen verstrekken voor de toekomstige wetgeving.

I. Opgave, per provincie en per gerechtelijk arrondissement,
van de in 1971 geregistreerde huwelijkscontracten.

Provincie	Gerechtelijk arrondissement	Wettelijke gemeenschap	Gemeenschap van aanwinsten	Algemene gemeenschap	Regime zonder gemeenschap	Scheiding van goederen	Scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinsten	Dotaal stelsel	Totaal
Antwerpen	Antwerpen	188	1.432	709	—	1.230	403	—	3.962
	Mechelen	258	506	363	—	186	174	—	1.487
	Turnhout	388	118	290	—	219	112	—	1.127
		834	2.056	1.362	—	1.635	689	—	6.576
Brabant	Brussel	484	2.140	424	—	2.528	912	—	6.488
	Leuven	650	563	203	—	226	166	—	1.808
	Nijvel	15	485	23	—	294	112	—	929
		1.149	3.188	650	—	3.048	1.190	—	9.225
Henegouwen	Bergen	97	917	5	—	180	191	—	1.390
	Charleroi	75	920	11	—	403	106	—	1.515
	Doornik	207	881	33	—	164	136	—	1.421
		379	2.718	49	—	747	433	—	4.326
Limburg	Hasselt	565	111	273	—	341	350	—	1.640
	Tongeren	351	96	99	1	215	221	—	983
		916	207	372	1	556	571	—	2.623
Luik	Luik	12	180	2	—	1.283	55	—	1.532
	Hoei	4	46	—	—	210	14	—	274
	Verviers	24	38	31	—	609	33	—	735
		40	264	33	—	2.102	102	—	2.541
Luxemburg	Aarlen	8	20	1	—	94	53	—	176
	Marche	2	42	1	—	70	18	—	133
	Neufchâteau	3	46	—	—	53	13	—	115
		13	108	2	—	217	84	—	424
Namen	Namen	7	227	4	—	418	38	—	694
	Dinant	15	84	3	—	237	19	—	358
		22	311	7	—	655	57	—	1.052
Oost-Vlaanderen	Gent	306	545	73	—	456	486	—	1.866
	Oudenaarde	266	269	53	—	114	232	—	934
	Denderm.	484	857	159	—	238	521	—	2.259
		1.056	1.671	285	—	808	1.239	—	5.059
West-Vlaanderen	Brugge	182	913	209	—	310	218	1	1.833
	Ieper	81	139	13	—	61	89	—	383
	Kortrijk	168	427	100	—	184	270	—	1.149
	Veurne	24	93	93	—	46	71	—	327
		455	1.572	415	—	601	648	1	3.692
	TOTAAL	4.864	12.095	3.175	1	10.369	5.013	1	35.518

II. Recapitulerende tabel, per provincie (jaar 1971).

PROVINCIE	HUWELIJKEN Aantal	HUWELIJKSCONTRACTEN		HUWELIJKEN ZONDER CONTRACT (wettelijke gemeenschap)	IN DE HUWELIJKSCONTRACTEN AANGENOMEN REGIMES						Dotaal stelsel
		Aantal	Percentage in verhouding tot het aantal huwelijken		Wettelijke gemeenschap	Gemeenschap van aanwinsten	Algemene gemeenschap	Regime zonder gemeenschap	Scheiding van goederen	Scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinsten	
Antwerpen	11.636	6.576	56,51	5.060	834	2.056	1.362	—	1.635	689	—
Brabant	14.916	9.225	61,84	5.691	1.149	3.188	650	—	3.048	1.190	—
Henegouwen	10.303	4.326	41,98	5.977	379	2.718	49	—	747	433	—
Limburg	5.820	2.623	45,06	3.197	916	207	372	1	556	571	—
Luik	7.475	2.541	33,99	4.934	40	264	33	—	2.102	102	—
Luxemburg	1.762	424	24,06	1.338	13	108	2	—	217	84	—
Namen	3.022	1.052	34,81	1.970	22	311	7	—	655	57	—
Oost-Vlaand.	10.047	5.059	50,35	4.988	1.056	1.671	285	—	808	1.239	—
West-Vlaand.	8.386	3.692	44,02	4.694	455	1.572	415	—	601	648	1

TOTALEN											
1971	73.367	35.518	48,41	37.849	4.864	12.095	3.175	1	10.369	5.013	1
1957	68.111	22.712	33,35	45.399	4.381	7.997	3.219	3	5.035	2.076	1
1952	67.340	20.528	30,48	46.812	4.028	6.977	3.083	1	4.589	1.850	—
1947	83.665	22.584	27,—	61.081	5.017	7.450	3.221	6	4.918	1.972	—
1937	63.435	14.537	22,92	48.898	3.556	4.448	2.690	4	2.958	879	2
1927	71.921	13.805	19,19	58.116	4.515	4.442	2.726	11	1.607	503	1

III. Vergelijkende tabel met het percentage dat het aantal van elkeen der huwelijksregimes vertegenwoordigt ten overstaan van het aantal huwelijkscontracten, van 1927 tot 1971.

	1927 %	1937 %	1947 %	1952 %	1957 %	1971 %
1. WETTELIJKE GEMEENSCHAP (aangenomen bij huwelijkscontract)	32,71	24,47	22,21	19,62	19,29	13,69
2. GEMEENSCHAP VAN AANWINSTEN	32,17	30,60	32,99	33,99	35,21	34,05
3. ALGEMENE GEMEENSCHAP	19,74	18,50	14,26	15,02	14,17	8,93
4. REGIME ZONDER GEMEENSCHAP	0,07	0,02	0,03	—	0,01	0,01
5. SCHEIDING VAN GOEDEREN	11,65	20,35	21,78	22,35	22,17	29,19
6. SCHEIDING VAN GOEDEREN MET GEMEENSCHAP VAN AANWINSTEN	3,65	6,05	8,73	9,01	9,14	14,11
7. DOTAAL STELSEL	0,01	0,01	—	—	—	0,01

IV. Vergelijkende tabel met het percentage dat het aantal van elkeen der huwelijksregimes vertegenwoordigt ten overstaan van het aantal huwelijken, van 1927 tot 1971.

	1927 %	1937 %	1947 %	1952 %	1957 %	1971 %
1. HUWELIJKEN ZONDER CONTRACT (wettelijke gemeenschap)	80,81	77,08	73,—	69,52	66,65	51,58
2. WETTELIJKE GEMEENSCHAP aangenomen bij huwelijkscontract	6,28	5,61	6,—	5,98	6,43	6,62
Voor de nrs. 1 en 2 samen	87,09	82,69	79,—	75,50	73,09	58,20
3. GEMEENSCHAP VAN AANWINSTEN	6,18	7,01	8,90	10,36	11,74	16,48
4. ALGEMENE GEMEENSCHAP	3,79	4,24	3,85	4,58	4,73	4,32
5. REGIME ZONDER GEMEENSCHAP	0,01	—	—	—	—	—
6. SCHEIDING VAN GOEDEREN	2,23	4,66	5,88	6,81	7,39	14,13
7. SCHEIDING VAN GOEDEREN MET GEMEENSCHAP VAN AANWINSTEN	0,70	1,39	2,36	2,74	3,05	6,83
8. DOTAAL STELSEL	—	—	—	—	—	—

TIJDSCHRIFTEN

Jura Falconis, jaargang 1972-1973 - nr. 1.

Editoriaal. — C. De Busschere, Moet er getwijfeld worden aan de adequaatheid van het juridisch onderwijs? — R. De Cuester en D. Amelinckx, Bijdrage tot de ontleding van het Belgisch probatiesysteem. — J. Theunis, Koopmansboeken. — C. De Busschere, Wet van 1 juli 1972 betreffende de echtscheiding door onderlinge toestemming en scheiding van tafel en bed en haar gevolgen.

nr. 2.

H. Dubois, Babylonische spraakverwarring in de ivoren torens van het recht. — H. Dubois, Gesprek met Prof. Storme. — C. De Busschere, Ontvoogding: art. 483-484 B.W. — L. Carens, Analyse van de rechtspraak van de Belgische Raad van State in verband met vreemdelingen die gebruik maken van het recht van vrije meningsuiting. — W. Appels, De bestraffing van de buitenechtelijke geslachtsbetrekkingen gedurende de nieuwe tijd. — C. De Busschere, Postgraduate leergang, economisch en financieel recht, (Gent 1972). — Kroniek.

Nederlands Juristenblad, jaargang 48 - nr. 4.

Mr. G.J.M. Cartigny - Mr. P.J.P. Tak, De Beverwijks bezettniszaak. — Prof. mr. Th. W. van Veen, Facet-wederrechtelijkheid : een voorbeeld. — Mr. J.J.M. Kaulingfreks, Het transfertsysteem en de K.N.V.B. — Mr. W.F.G. Meurs, Rechtswinkels. — Mr. P.H.M. Gerver, De rechtsbijstand voor onvermogenen. — Mr. G.L. Maaldrink, De rechtspleging bij de land- en luchtmacht en het Europese verdrag. — Prof. mr. K. Wiersma, Nederlands-Duitse juristenbijeenkomst. — Boeken. — Rechtspraak.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jaargang 104 - nr. 5202.

Prof. mr. P. de Haan, Registergoederen en openbare registers volgens het Gewijzigd Ontwerp B.W. (I). — Prof. mr. P. A. Stein, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak : Zakenrecht (II, slot). — Tijdschriften. — Rechtsvragenrubriek. — Berichten en mededelingen.

Rechtsgeleerd Magazijn Themis, jaargang 1972 - nr. 5-6.

Prof. mr. R. Feenstra, Verandering van omstandigheden en trouw aan het gegeven woord. Enkele historische kanttekeningen. — Mr. S. Royer, Pacta sunt servanda en verandering van omstandigheden in het privaatrecht. — Prof. mr. F.H. van der Burg, Trouw aan het gegeven woord en verandering van omstandigheden in het staats- en administratief recht. — Prof. mr. B.V.A. Röling, De « Clausula rebus sic stantibus » in het volkenrecht. — Prof. mr. J.L.H. Cluysenaer, Een algemene nabeschouwing. — Kroniek van het staats- en administratief recht.

Advocatenblad, jaargang 1972.

Inhoudstafel.

Jaargang 1973 - nr. 1.

De Vietnamdemonstratie. — Mr. J.W. Meijer, De wijziging Onteigeningswet. — Mr. L. van Heijningen, Klein Hollands drama in bewogen tijd. — Van de Algemene Raad. — Uit de Algemene Raad. — Ontvankelijkheid in appel van cessionaris bij overdracht van het vorderingsrecht na het vonnis, waarbij de vordering is afgewezen. Vonnis van de Rechtbank Den Haag 27, januari 1972, met noot van Mr. F.M. Oberman. — Mr. A.E.M. Monté, Wetgevingsinformatie. — Nieuw onteigeningsprocesrecht. — Jhr. mr. A.F. de Savorin Lohman, Disciplinaire beslissingen. — Mededelingen. — Proeve tot wijziging van de Advocatenwet. — Verordening nr. 8, « Samenwerkingsverordening ». — Verordening nr. 9, « Verordening op de praktijk vennootschap ». — Nieuwe uitgaven. — Personalia. — Varium.

T.V.V.S. - Maandblad voor Ondernemingsrecht, jaargang 1973 - nr. 1.

Prof. dr. P.J.A. ter Hoeven, De schok van de Enkabezetting. — C. van Soest, Aandelen en weduwe. — Prof. dr. J.H.P. Paelinck, Problemen verbonden aan een selectief investeringsbeleid. — Mr. J. Chr. Weisz jr. : Bouwcombinaties, beschouwd vanuit de fusiegedragsregels en vanuit de wet op de ondernemingsraden (met naschrift van mr. J.J. Goudsmit). — Boekbespreking. — Mededeling.

Register jaargang 1972.

Bestuurswetenschappen, jaargang 1973 - nr. 6.

Jurisprudentiekroniek. — Mr. J.C. Somer, Jurisprudentie van de gewone rechter in 1970 en 1971. — Prof. Mr. F.H.

van der Burg, Overzicht van de in 1970 en 1971 gepubliceerde jurisprudentie van de Centrale Raad en de ambtenarengerechten. — Prof. H.J. Doedens, Uit de belastingrechtspraak (1968-1971). — Mr. E.A. Alkema, Het Europees verdrag voor de rechten van de mens.

Inhoudstafel 1972.

Journal des Tribunaux, jaargang 1973 - nr. 4813.

Marcel Rigaux, Sur la route du droit pénal européen. — Jurisprudence. — Chronique judiciaire.

Recueil de jurisprudence du Droit administratif et du Conseil d'Etat, jaargang 1972 - nr. 3.

D. Chabot-Léonard, Le contentieux des établissements dangereux insalubres ou incommodes. — A. Vander Stichele, La participation des personnes directement intéressées à l'administration de l'Education nationale. — Jurisprudence du Conseil d'Etat. — Bibliographie.

Res Publica, jaargang 1972 - nr. 4.

In memoriam Jan Dhondt. — Marc Somerhausen, Peut-on mesurer l'arbitraire administratif ? — Raymond Costard, Les élections des conseils provinciaux. — Paul M.G. Levy, Marie-Dominique Simons et Jorge d'Oliveira e Souza, Le colloque de Louvain ou polémiques de polémologues. — D. Norrenberg, L'administration centrale belge, outil déficient du Pouvoir ? — Ovidu Trasnea, La philosophie politique et les sciences politiques. — J. Zakzewska, Le contrôle de la constitutionnalité des lois dans les Etats socialistes. — P.K. Kuruvilla, The problem of bilingualism in de canadian public service. — Yohanan Manor, La société française est-elle une « société bloquée » ? — Albert B. Saye, Judicial Review in de United States of Amercia. — L. Champion, Réflexions sur les éléments d'une politique militaire belge (et européenne). — André Cabanis, La contre-révolution dans le Journal des Débats et le Mercure de France (1799-1814). — L. Moulin, La politisation de l'administration (suite et fin). — Inlichtingen. — Boekbesprekingen.

Recueil général de l'Enregistrement et du Notariat, jaargang 1973 - nr. 21648.

Evaluation pour la perception du droit de succession des effets publics, actions et parts de société (à suivre).

Mouvement communal, jaargang 1972 - nr. 12.

Editorial. — Discours des gouverneurs de province. — G. Blanquart, La prévention des incendies. — H. Gautier, L'inscription des professions sur les registres communaux et sur les documents établis à partir desdits registres. — M. Waeterloos, L'orduroduc. — R. Maes, Chronique parlementaire. — Actualités. — Pratique administrative. — Législation-jurisprudence (annotée). — Chronique « Assistance publique ».

Recueil Dalloz Sirey, jaargang 1972 - nr. 45.

Inhoudstafel 1972.

Jaargang 1973 - nr. 1.

André Ponsard, La loi du 3 juillet 1971 sur le rapport à succession, la réduction pour atteinte à la réserve et les partages d'ascendants. — Législation.

nr. 2.

Pierre Couvrat, Quelques aspects de l'évolution législative de la procédure pénale. — Jurisprudence. — Sommaires de jurisprudence. — Législation.